

ALLE KOLMEVUOTIAAN LAPSEN KIELEN KEHITYKSEN TUKEMINEN

Opas päiväkodin arkeen

LAHDEN AMMATTIKORKEAKOULU
Sosionomi (AMK)
Sosiaalipedagoginen varhais- ja
nuorisokasvatus ja perhetyö
Opinnäytetyö
Syksy 2019
Jenni Järvinen

Tiivistelmä

Tekijä(t) Järvinen, Jenni	Julkaisun laji Opinnäytetyö, AMK	Valmistumisaika Syksy 2019
	Sivumäärä 32+10	
Työn nimi Alle kolmevuotiaan lapsen kielen kehityksen tukeminen Opas päiväkodin arkeen		
Tutkinto sosionomi (AMK)		
Tiivistelmä <p>Toiminnallinen opinnäytetyö käsittelee pienen lapsen kielen kehityksen tukemista päiväkodin arjessa. Opinnäytetyöni tuotoksena syntyi varhaiskasvatuksen arkeen sopiva opas, joka käsittelee alle kolmevuotiaan lapsen kielen kehityksen tukemista.</p> <p>Aihe opinnäytetyölle syntyi yhteistyössä opinnäytetyön toimeksiantajan kanssa. Huoli pienten lasten kielen ja puheen kehityksestä herätti halun tuottaa varhaiskasvatuksen arkeen sopiva työkalu.</p> <p>Opinnäytetyöprosessini käynnistyi tietolähteiden hankinnalla. Teoriatiedon kokosin pohjaksi opinnäytetyön varsinaiselle tuotokselle. Kun opinnäytetyöni teoriaosuus oli valmis, aloin työstämään opasta jatkumoksi kirjoitetulle teoriaosuudelle. Opas sisältää varhaiskasvatuksen arkeen sopivia kielen kehitystä tukevia toimintoja. Varhaiskasvatuksen arjessa on tärkeää vastata jokaisen lapsen yksilölliseen kielen kehityksen vaiheeseen.</p> <p>Opinnäytetyöni tuotoksena syntynyttä opasta voi hyödyntää varhaiskasvatuksessa kaikkien pienten lasten kielen kehityksen tukemisessa. Oppaan myötä varhaiskasvatuksessa tapahtuvasta kielen kehityksen tukemisesta tehdään vieläkin näkyvämpi ja tietoisempi osa arkea.</p>		
Asiasanat Kielen kehitys, varhainen vuorovaikutus, varhaiskasvatus		

Abstract

Author(s) Järvinen, Jenni	Type of publication Bachelor's thesis	Published Autumn 2019
	Number of pages 32+10	
Title of publication Supporting the language development of a child under the age three A guide to day-to-day care		
Name of Degree Bachelor of social services		
<p>Abstract</p> <p>This functional thesis deals with supporting the development of a young child's language in day-to-day care. The output of the thesis is a guide for early childhood education that addresses the development of the language of a child under three years of age.</p> <p>The topic of the thesis was created in cooperation with the commissioner of the thesis. A concern about the language and speech development of young children aroused the desire to provide a tool suitable for early childhood education.</p> <p>The thesis process started with the acquisition of information from different sources. I compiled the theoretical knowledge as a basic for the actual output of the thesis. When the theoretical part of the thesis was completed, I began to work on the guide complement the theoretical part. The guide includes language support activities suitable for early childhood education. In the daily life of early childhood education, it is important to address to each child's individual language development stage.</p> <p>The guide produced as a result of this thesis can be used in early childhood education to support the language development of all young children. The guide will make language development support in early childhood education even more visible and important.</p>		
Keywords Language development, early interaction, early childhood education		

SISÄLLYS

1	JOHDANTO.....	1
2	TAVOITE, TARKOITUS JA LÄHTÖKOHDAT	3
3	PIENEN LAPSEN KIELEN KEHITYS.....	4
3.1	Kielen merkitys lapselle.....	4
3.2	Vuorovaikutus ja kieli	4
3.3	Kielen kehitys alle kolmevuotiaana	5
4	KIELEN KEHITYKSEN HÄIRIÖT ALLE KOLMEVUOTIAILLA LAPSILLA	8
4.1	Huoli kielen kehityksestä.....	8
4.2	Viivästynyt puheen kehitys.....	11
4.3	Kielellinen erityisvaikeus	11
4.4	Änkytys eli puheen sujumattomuus.....	12
4.5	Äännevirheet	14
5	KIELEN KEHITYKSEN TUKEMINEN PÄIVÄKODISSA	15
5.1	Varhaiskasvatus.....	15
5.2	Päiväkotikielen kehitystä tukemassa.....	16
5.3	Kasvattajan rooli.....	18
5.4	Pienryhmätoiminta	19
5.5	Oppimisympäristöt	19
5.6	Kasvatuskumppanuus kielen kehitystä vahvistamassa	21
6	OPPAAN KEHITTÄMISPROSESSI	23
6.1	Toiminnallisen opinnäytetyön tuotoksena opas	23
6.2	Arviointi	25
7	POHDINTA.....	27
7.1	Luotettavuus ja eettisyys.....	27
7.2	Opinnäytetyön merkitys ja hyödynnettävyys	27
7.3	Jatkotutkimusaiheita.....	28
	LÄHTEET	30
	LIITTEET	33

1 JOHDANTO

Kielen kehitys takaa lapselle mahdollisuuden uusien asioiden oppimiseen ja ymmärryksen ympäröivään maailmaan. Lapsi tarvitsee kielen kehitystä sosiaalistaen taitojen oppimiseen. Kieli auttaa lasta myös tuomaan tunteensa ja ajatuksensa esiin. Kielen avulla lapsen on mahdollista oppia suunnitelmallista toimintaa. (Korpilahti, Arikka & Wallden 2014, 46.)

Alle kolmevuotiaana lapsen kielen kehitys on herkässä vaiheessa. Lapsen kielen kehitys etenee paljon ensimmäisten kolmen ikävuoden aikana. Lapsi kehittyy silloin itseään itkulla ilmaisevasta vauvasta kolmevuotiaaksi, joka ilmaisee itseään puhumalla pieniä lauseita. Kielen kehitys etenee lapsilla yksilöllisesti. (Hakamo 2011, 15.)

Lapsen kielen kehitykseen vaikuttaa oleellisesti varhainen vuorovaikutus. Joskus tämän tärkeän vuorovaikutussuhteen syntyminen ei ole itsestäänselvyys. Tärkeää varhaisen vuorovaikutussuhteen syntymisen kannalta on osata vastata vauvan tarpeisiin oikea-aikaisesti. Vanhemman täytyy tällöin olla valmis laittamaan vauvan tarpeet omien tarpeidensa edelle. Kaikilla vanhemmilla ei ole osaamista varhaisen vuorovaikutussuhteen luomiseen, ja nyky-yhteiskunnassa on tavallista, että media vie yhä enemmän vanhemman ja lapsen yhteisestä ajasta. (Launonen 2010, 46-47.)

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa (2018) mainitaan, että kielten jatkuva läsnäolo tiedostetaan kielitietoista varhaiskasvatusta toteutettaessa. Tällöin henkilöstöllä on tietoisuus kielen merkityksestä, ja he antavat lapsen kielen kehitykselle mallin huomioimalla omaa kielenkäyttöään.

Oma kiinnostukseni pienten lasten kielen kehityksen tukemiseen on herännyt työskennellessäni alle kolmevuotiaiden lasten päiväkotiryhmässä. Myös median kautta saadun tiedon välityksellä kielen kehityksen tämän päivän haasteet ovat tulleet hyvin vahvasti esille. Mediassa on tuotu esiin huoli monista lapsen kielelliseen kehitykseen liittyvistä uhista, kuten puhumattomista kolmevuotiaista. Syitä kolmevuotiaiden puhumattomuuteen voi olla monia. Varhaiskasvatuksella on tärkeä rooli lapsen kielen kehityksen tukemisessa. Tuemalla lapsen kielellistä kehitystä aktiivisesti arjen tilanteissa lapsi saa parhaat mahdolliset valmiudet puheen ja kielen oikea-aikaiseen oppimiseen. Tukea pienen lapsen kielen

kehitykseen varhaiskasvatuksessa voidaan antaa tarjoamalla lapselle kieltä rikastuttavat oppimisympäristöt.

Tämä toiminnallinen opinnäytetyö käsittelee päiväkodin pienten, eli alle kolmevuotiaiden, lasten kielellistä kehitystä. Opinnäytetyöni teoriaosuus käsittelee alle kolmevuotiaan lapsen ikätason mukaista kielellistä kehitystä sekä varhaislapsuudessa ilmeneviä kielen kehityksen eroavaisuuksia ja häiriöitä.

Tämän opinnäytetyön teorian tiedon pohjalta kokoon oppaan siitä, kuinka varhaiskasvatuksen arjessa voidaan tukea pienten lasten kielellistä kehitystä. Opas sisältää arjen keinoja kielen kehityksen vahvistamiseen, ja siinä mainitut toiminnot sopivat toteutettavaksi kaikkien alle kolmevuotiaiden lasten kanssa. Tämä opas löytyy tulostettavana versiona opinnäytetyöni liitteistä.

2 TAVOITE, TARKOITUS JA LÄHTÖKOHDAT

Opinnäytetyöni tavoitteena on työstää alle kolmevuotiaiden lasten päiväkotiryhmälle opas, joka nostaa esiin kielen kehityksen monipuolisuuden ja sen tukemisen tärkeyden. Tarkoitukseni on tämän opinnäytetyön avulla kehittää ja monipuolistaa varhaiskasvatuksen opettajien osaamista alle kolmevuotiaiden lasten kielen kehityksen tukemisessa ja vahvistaa sitä kautta kielen kehityksen tukemisen osuutta päiväkotiryhmän arjessa. Oppaan myötä on tarkoitus saada kielen kehityksen tukeminen entistäkin luontevammaksi ja näkyvämmäksi osaksi päiväkodin arjen toimintoja.

Opinnäytetyöni on toteutettu yhteistyössä Hollolan kunnassa sijaitsevan päiväkodin alle kolmevuotiaiden lasten päiväkotiryhmän kanssa. Opinnäytetyöni aihe ja tyyli vastaavat toimекsiantajan arjen tarpeeseen. Opinnäytetyöni pohjautuu yhdessä muun teoriatiedon kanssa Hollolan kunnan varhaiskasvatussuunnitelmaan (2019), joka on Hollolan kunnan varhaiskasvatusta ohjaava paikallinen asiakirja.

3 PIENEN LAPSEN KIELEN KEHITYS

3.1 Kielen merkitys lapselle

Varhaislapsuutta pidetään kielen kehityksen kannalta keskeisenä aikana. Lapsi tarvitsee kielen kehityksensä tueksi ympäristön vuorovaikutuksen ja se mahdollistaa hänen biologisen ja neurologisen kypsymisensä. Lapsen kielen kehityksen kannalta arjen vuorovaikutustilanteet ovat merkittäviä. Oppiakseen ja kehittyäkseen lapsen on voitava kokea oivalluksia ja hänen on saatava olla aktiivinen toimija vuorovaikutuksessa. Varhaislapsuuden vuorovaikutusympäristössä merkittävimmät toimijat lapselle ovat pääsääntöisesti omat vanhemmat. (Korpilahti ym. 2014, 46, 56; Kunnari & Paavola 2012, 57.)

Kunnarin ja Paavolan (2012, 57) mukaan lapsi tarvitsee puheen ja kielen kehitykseen vuorovaikutuksen ympäristönsä kanssa sekä ympäristön tarjoamat kielelliset virikkeet ja sosiaalisen vuorovaikutuksen. Kieli mahdollistaa ihmisen osallisuuden erilaisissa yhteisöissä ja tukee näin myös lapsen identiteetin rakentumista (Hakamo 2011, 11).

Kielellä on sekä psykologinen että sosiaalinen merkitys ihmisen elämässä. Kieli on lapselle väline, joka mahdollistaa hänelle oppimisen ja kasvamisen. Lapsen kielellinen kehitys alkaa jo ennen lapsen syntymää, sillä jo viimeisten raskauskuukausien aikana syntymätön lapsi reagoi ympäröiviin ääniin. Jo tuolloin hänen reagointinsa äitinsä ääneen eroaa muiden äänien tuottamiin reaktioihin. Syntyessään lapsella on siis jo kyky tunnistaa oman äitinsä ääni ja juuri sitä pidetään erittäin tärkeänä asiana varhaisen hoivasuhteen syntymisen kannalta. (Hakamo 2011, 11; Korpilahti, ym. 2014, 46.)

3.2 Vuorovaikutus ja kieli

Vastasyntyneen vauvan kielen kehitys alkaa vuorovaikutuksesta häntä hoitaviin aikuisiin. Vauvan keinot kommunikoida aikuisten kanssa ovat ääntely, ilmeet ja eleet. Vastavuoroinen ja merkityksellinen vuorovaikutus vauvan ja aikuisen välille syntyy, kun aikuinen vastaa vauvan kommunikointiin. (Hakamo 2011, 14.)

Vuorovaikutus vastasyntyneen lapsen ja aikuisen välillä alkaa esikielellisen kommunikoinnin välityksellä. Esikielellisessä kommunikoinnissa ei käytetä puhetta vaan kommunikointi käydään sosiaalisen vuorovaikutuksen keinoin. Pienen vauvan katsekontakti aikuisen kanssa on ensimmäinen esikielellisen kommunikoinnin yhteys. Sen jälkeen lapsi alkaa ilmaista kiinnostustaan vuorovaikutukseen matkimalla aikuisen ilmeitä ja eleitä.

Esikielellinen kommunikointi tapahtuu arjen eri tilanteissa ja lapsi on niissä mukana aktiivisena toimijana. Lapsi tekee kommunikoinnin aloitteen sekä pitää sitä aktiivisesti yllä. Esikielellinen kommunikointiyhteys päättyy lapsen ollessa noin kaksivuotias. Tällöin lapsi alkaa käyttää sanallista kommunikointia esikielellisen kommunikoinnin tilalla. (Laakso 3133.)

Esikielellisen kommunikoinnin aikakautena lapsen kanssa tulee käyttää vuorottelevaa puhetta vuorovaikutustilanteissa. Silloin molemmat osapuolet osallistuvat vuorovaikutustilanteeseen aktiivisesti. Vastavuotoinen vuorovaikutus ohjaa lapsen kielen kehitystä. Lapsen kehitys on kokonaisvaltaista ja siksi on muistettava, että tukemalla lapsen kielen kehitystä varhaisessa lapsuudessa tuemme myös muita lapsen kehityksen osa-alueita, kuten tunne-elämän, sosiaalisten taitojen ja älykkyyden kehitystä. Hyvässä esikielellisessä kommunikoinnissa aikuisen ja lapsen vuorovaikutus on vastavuoroista, lämminhenkistä ja keskustelevaa. Vaikka lapsi olisi liian pieni vastataksaan aikuisen puheeseen, on tärkeää antaa lapselle mahdollisuus siihen jättämällä keskusteluun taukoja, jolloin lapsi voi keskittyä viestinnän yksityiskohtiin, kuten ilmeisiin, äänteisiin ja sävyihin. (Laakso 2014, 45.)

Launonen (2010) puolestaan käyttää varhaisen vuorovaikutuksen rinnalla termiä olemuskieli, jonka tarkoituksena on luoda yhteyden tunne vauvan ja hoitajan välille. Olemuskielille on tyypillistä, että hoitaja päättää varhaisen vuorovaikutuksen syntymisestä ja jatkumisesta. Varhaisen vuorovaikutuksen takaamiseksi hoitaja vastaa vauvan toimintaan, pitää yllä kontaktia ja huolehtii vuorovaikutuksen riittävästä määrästä. (Launonen 2010, 18.)

Aikuinen ja lapsi tarvitsevat yhteisiä huomion kohteita ylläpitääkseen varhaista vuorovaikutusta. Tällaisen jaetun tarkkaavaisuuden merkitys on suuri lapsen kielen kehityksen kannalta. Aluksi hoitaja esittelee lapselle huomion kohteita, ja myöhemmin lapsi alkaa itse olla aktiivisena ja tasavertaisena vuorovaikutuksen aloittajana. Tämä toisen kanssa huomion jakaminen alkaa lapsen ollessa noin yhdeksän kuukauden ikäinen. Lapsi käyttää katsetta keinona saavuttaa yhteinen huomio. Lapsi katsoo ensin vuorovaikutuskumppaniin ja siirtää sitten katseensa haluamaansa kohteeseen. (Launonen 2010, 34-35.)

3.3 Kielen kehitys alle kolmevuotiaana

Yhteiskunnalla on vahva merkitys lapsen kehityksessä ja siinä esiintyvissä haasteissa.

Lapsen kielen kehitykseen vaikuttaa lapsen biologinen tausta sekä ympäristö, jossa lapsi toimii. Jos lapsella on kielen kehitykseen vahva biologinen perusta, tulee oppimisympäristön olla erityisen virikkeellinen tämän kehityksen tukemiseen. Jos tarvittavaa virikkeellisyyttä ei lapselle voida tarjota, saattaa se haitata tai jopa estää vuorovaikutuksen ja viestinnän toteutumista. Tästä ilmiöstä käytetään termiä deprivaatio. Suomessa sosiaali- ja terveydenhuolto on kehittynyt, ja se pystyy suhteellisen hyvin torjumaan deprivaatiota tunnistamalla ja tarjoamalla perheen tarvitseman tuen. (Launonen 2010, 46-47.)

Lapsi oppii jo puolen vuoden ikään mennessä havaitsemaan puheesta äänteellisiä eroja. Hän on kiinnostunut kommunikoinnin aikana toisen osapuolen ilmeistä, eleistä ja puheliikkeistä. Lapsella on tällöin jo halu seurata ympäristöään ja tehdä aktiivisia aloitteita vuorovaikutustilanteissa hoitajansa kanssa. Lapselle on jo kehittynyt kyky ohjata toisen ihmisen huomio haluamaansa kohteeseen, ja hän nauttii siitä, että hänen aloitteeseensa reagoidaan. Puolivuotiaan lapsen jokeltelu alkaa muistuttaa hänen ympäristössään kuultavaa puhetta. Jokeltelu sisältää jo tässä vaiheessa vokaalien lisäksi myös konsonantteja. Jo alle puolen vuoden iässä lapsi aloittaa jokeltelun ja vuorovaikutuksen lisäksi hän ymmärtää tuttuihin tilanteisiin liittyvää kielellistä viestintää. (Korpilahti, ym. 2014, 47; Launonen 2010, 45-46; Siiskonen, Aro & Lyytinen 2012, 129.)

Yhdeksän kuukauden iän saavutettuaan vauva on kiinnostunut ympäristönsä äänistä. Vauvan jokeltelu muistuttaa jo monipuolisesti hänen omaa äidinkieltään. Lähestyessään yhden vuoden ikää lapsen jokellus alkaa muuttua eleiden ja ilmeiden tukemana oikeita sanoja muistuttavaksi kommunikoinniksi. Tällöin lapsi reagoi esimerkiksi kieltoon ja omaan nimeensä. Hän myös ymmärtää usein toistuvia sanoja kuulemastaan puheesta. Yksivuotiaana lapsi sanoo yleensä ensimmäiset sanansa, ja silloin hän ymmärtää jo yksinkertaisia sanallisia toimintaohjeita ja kehotuksia. (Korpilahti, ym. 2014, 47; Launonen 2010, 45-46.)

Yksivuotiaan lapsen sanavarasto alkaa hiljalleen kasvamaan. Kun lapsen sanavarasto on muutaman kymmenen sanan laajuinen, tapahtuu sanojen määrän kasvussa pyrähdys, jolloin runsas uusien sanojen oppiminen on päivittäistä. Noin puolitoista vuotiaana lapsen viestintä muuttuu pyrähdyksen aikana sanaa ja elettä yhdisteleväksi kommunikoinniksi. Samaan aikaan lapsi oppii yhdistämään sanoja toisiinsa. Ensimmäisen ikävuoden loppupuolella lapsi alkaa kiinnostua esineistä ja hänen viestinnässään käyttämänsä eleet ja yksittäiset sanat lisääntyvät. (Launonen 2010, 45-46; Siiskonen, ym. 2012, 129.)

Lapsen puheen ja kielen kehitys etenee hyvin yksilöllisesti ja pienten lasten kohdalla voi olla vaikea arvioida eteneekö lapsen puheen ja kielen kehitys normaalisti vai onko syytä huoleen. Osa lapsista sanoo ensisanansa vasta lähempänä kahden vuoden ikää. Lapsi on voinut kuitenkin jo ennen sitä osoittaa ymmärtävänsä arjessa puhuttua kieltä sekä kommunikoida ilmein ja toiminnan avulla ympäristönsä kanssa. Tavallisesti lapsi oppii kahden ensimmäisen ikävuoden aikana puhumaan ja ymmärtämään puhetta eli käyttämään kieltä sosiaalisen vuorovaikutuksen ja oppimisen välineenä. (Korpilahti, ym. 2014, 47; Launonen 2010, 17, 45-46.)

Tavallisesti lapsi kykenee ilmaisemaan itseään ja selviytymään arjen kommunikointitilanteista puheen avulla kolmeen ikävuoteen mennessä. Kielen kehittyminen on erityisen nopeaa kaksivuotiaasta kolmevuotiaaksi. Kolmevuotiaan lapsen puheessa esiintyy runsaasti substantiiveja ja verbejä. Tällöin lapsen sanavarasto käsittää jo noin 500 sanaa, mutta yksilölliset erot sanavarastojen laajuudessa ovat hyvin tavallisia. Lapsi käyttää kolmevuotiaana puheessaan useamman sanan ilmaisuja ja sanojen eri taivutusmuotoja. Kolmevuotiaana lapsi alkaa taivuttaa sanoja kieliopin mukaisesti. Kolmevuotiaan lapsen puheessa on kuitenkin tavallista, että lapsen puheessa esiintyy vielä yleiskielestä poikkeavia taivutusmuotoja. (Korpilahti, ym. 2014, 17, 47; Siiskonen, ym. 2012, 129-130.)

4 KIELEN KEHITYKSEN HÄIRIÖT ALLE KOLMEVUOTIAILLA LAPSILLA

4.1 Huoli kielen kehityksestä

Pienten lasten kielellistä kehitystä seurataan neuvolalääkärin ikäkausitarkastuksissa osana lapsen kokonaiskehitystä. Vaikka lapsen kielellinen kehitys on yksilöllistä, voidaan lapsen ikätasoista kehitystä tarkastella tiettyjen ikäkauteen liittyviä kehityksen tasojen kautta. Mikäli lapsen kehitys poikkeaa ikätason mukaisesta kielen kehityksestä, on siihen liittyviä asioita syytä ottaa tarkempaan seurantaan. (Haataja 2014, 24-25.)

Kokonaiskehityksen kannalta lapsen kielen ja puheen kehitys on keskeisessä asemassa.

Lapsen kehityksen yleisimpiä kehityshäiriöitä ovat kielen ja puheen kehityksen häiriöt. Yleisimpiä lapsella ilmeneviä kielen ja puheen kehityksen häiriöitä ovat viivästymiset. Noin puolet myöhään puhumaan oppineista lapsista saavuttaa ikätasoisien kielen kehityksen neljään ikävuoteen mennessä. Ikätasoisien puheen ymmärtämisen katsotaan olevan hyvän ennusteen merkki kielen kehityksen kannalta. Puheen ja kielen kehityksen häiriöt varhaislapsuudessa voivat ennakoita myöhempiä vaikeuksia lukemisessa, kirjoittamisessa tai oppimisessa. Lisäksi ne ennakoivat toisinaan kouluiässä esiin tulevia sosiaalisia ja tunne-elämän ongelmia. (Korpilahti, ym. 2014, 50.)

Lapsen kielen kehityksen arvioiminen voi tuottaa hankaluutta niin perheessä kuin ammattilaistenkin parissa. Kielen kehitystä arvioidessa on muistettava lasten yksilöllinen kehitys, mutta ikäkaudelle ominaiset osaamistavoitteet antavat viitteen siitä, onko lapsen kielen kehityksessä huolta herättäviä piirteitä. (Siiskonen, ym. 2012, 129.)

Vastasyntyneen vauvan tarpeita ilmaiseva itku ja vokaaliääntely ovat ensimmäiset kielen kehityksen osa-alueet. Vauvan tulisi aloittaa vokaalijokeltelu kolmen kuukauden ikään mennessä. Tämän jokelteluvaiheen myöhästyminen tai puuttuminen voi olla ensimmäinen huolen herättävä asia. Kahdeksan kuukauden ikään mennessä vauva alkaa vastavuoroiseen esikielelliseen kommunikointiin hoitajansa kanssa. Tällöin lapsi vastaa puheeseen jokeltelulla. Lapsi alkaa tunnistamaan tässä iässä oman nimensä, ja kymmenen kuukautisena hän alkaa ymmärtää myös yksinkertaisia sanoja. Kymmenen kuukauden ikäisenä lapsen tulisi aloittaa tavujokeltelu. Yksivuotias lapsi alkaa itse tuottamaan tunnistettavia ja merkityksellisiä sanoja ja hän osaa jo yhdistää sanan ja sen merkityksen esimerkiksi näyttämällä kuvakirjasta kyseistä sanaa vastaavan kuvan. Toisen ikävuoden aikana lapsella tulee olla kiinnostusta vastavuoroiseen kommunikaatioon ja 18-24 kuukauden

ikäisenä sanojen tuottamiseen. Kaksivuotiaassa lapsessa huolta herättää usein arjessa toistuvien tunnesidonnaisten sanojen ymmärtämättömyys ja kolmevuotiaana lyhyiden lauseiden puuttuminen puheesta. Kolmeen ikävuoteen mennessä lapsi pystyy jo tuottamaan kaksikolmesanaisia lauseita ja kolmevuotias lapsi osaa noudattaa kaksiosaisia sanallisia kehotuksia. Kolmevuotiaana lapset käyttävät myös itse lausemuotoista puhetta. (Haataja 2014, 24-25.)

Yksivuotiaan lapsen kohdalla huolestuttavina asioina kielen kehityksen kannalta voidaan pitää monia eri asioita. Yksittäisinä piirteinä nämä eivät ole huolestuttavia, mutta useamman niistä huomattessaan, on hyvä tarkastella kielen kehitystä tarkemmin. Lapsen tulee yksivuotiaana osoittaa vuorovaikutuksessa kommunikatiivisia eleitä. Kommunikatiivisia eleitä ovat esimerkiksi käsien ojentaminen syliin halutessaan ja vilkuttaminen. Yksivuotiaalle on tyypillistä ympäristön seuraaminen ja pyrkimys vaikuttaa siihen. Kielen kehityksen ongelma voi näkyä tämän ikäisessä lapsessa kontaktin saamisen vaikeutena. Yksivuotiaan jokertelun tulee olla runsasta, ja siinä kuuluu olla käytössä vokaaleiden lisäksi myös konsonantteja. Ääntelyn ja jokertelun runsauden ja monipuolisuuden lisäksi on hyvä seurata lapsen vastavuoroisuutta vuorovaikutustilanteissa. Jos yksivuotiaalla lapsella ilmenee näillä kehityksen osa-alueilla ongelmia, on lapsen kielen kehitys hyvä ottaa tarkempaan arviointiin ja seurantaan. (Siiskonen, ym. 2012, 131.)

Kielen kehityksen tukea ainakin jonkin verran tarvitsevista päiväkotikäisistä lapsista suurin osa on poikia. Kielen kehityksen tuen tarve näyttäytyy lapsella päivähoidossa monella eri tavalla. Lapsen voi olla vaikea löytää tekemistä ja se näkyy lapsen toiminnassa harhailemisena, kuljeskeluna ja odotteluna. Roolileikkeihin kielen kehityksen tukea tarvitsevat lapset osallistuvat harvoin, sillä roolileikissä kieli on mielikuvituksen kanssa toiminnan välineenä. Kielellistä tukea tarvitseva lapsi ei hakeudu aktiivisesti toisten lasten seuraan ja niin luonnollinen vuorovaikutustilanteiden oppiminen jää vähäiseksi. Kielellistä tukea tarvitsevan lapsen syrjäytymisriski kasvaa, ja se voi näkyä lapsessa ei-toivottuna käyttäytymisenä. Tämä tarkoittaa esimerkiksi tavallista runsaampaa sääntöjen rikkomista, toisten lasten kiusaamista ja häiritsemistä. (Reunamo & Salomaa 2014, 29-32.)

Kielellistä tukea tarvitseva lapsi tukeutuu usein kasvattajaan ja kasvattajan on tärkeä antaa lapselle silloin hänen tarvitsemansa huomio ja apu. Kasvattajalta lapsi tarvitsee apua toisten lasten kanssa toimimiseen, sillä vertaissuhteet kehittävät lapsen tasa-arvoista ja tilannetta kehittävää toimintaa paremmin kuin vuorovaikutus kasvattajan kanssa.

Kasvattajalla on tärkeä tehtävä tukea lapsia omalla toiminnallaan tilanteissa, joissa lapsi harjoittelee vertaisvuorovaikutuksessa olemista toisten lasten kanssa. Näissä kasvattajan järjestämissä tilanteissa lapset ratkaisevat ongelmia yhdessä ja jakavat myös toiminnan yhteiset tavoitteet. (Hujala, Puroila, Parrila & Nivala 2007, 59; Reunamo & Salomaa 2014, 29-32.)

Pienen lapsen kielellistä kehitystä arvioidessa voi käyttää karkeaa ohjeistusta, jonka mukaan kaksivuotiaan lapsen tulee tuottaa runsaasti puhetta. Tähän puheeseen kuuluu 250300 sanan sanavarasto ja pienet 2-3 sanan lauseet. Jos lapsen puhe ei ole kaksivuotiaana tällä tasolla on syytä ohjata lapsi jatkotutkimuksiin puheterapeutille tai erikoislääkärille. Tätä aiempaa kehitystä seurattaessa on havainnoinnissa hyvä kiinnittää huomiota siihen, tuottaako lapsi puolitoistavuotiaana noin 50 sanaa ja on jo sitä ennen ollut kiinnostunut vastavuoroisesta kommunikoinnista. Siiskosen ym. (2012, 129) mukaan taas lapsella on käytössään puolitoistavuotiaana 5-30 sanaa. Näiden käyttämiensä sanojen lisäksi lapsen tulisi ymmärtää yksinkertaisia arkeen liittyviä ohjeistuksia. (Savinainen-Makkonen & Kunnari 2012, 169-170.)

Vauvaikäisen lapsen kielen kehittymisen poikkeavuudesta voi kertoa monet eri asiat. Näitä voivat ovat esimerkiksi runsas kuolaaminen, imemis- ja syömishäiriöt ja alhainen lihasjänteisyys suunseudulla. Lisäksi vauvaiässä kiinnitetään huomiota jokelteluun ja ääntelyyn, katsekontaktin ottamiseen sekä äänistä ja puheesta kiinnostuneisuuteen. Vauvan tulisi olla vastavuoroisessa kontaktissa sekä käyttää ilmeitä ja eleitä kommunikoidessaan. Näiden oireiden päällekkäisyys on tyypillistä puheen ja kielen häiriöille. (Korpilahti, ym. 2014, 50.)

Lapsen kielen kehityksen riskitekijöihin kuuluvat lähisukulaisella ilmenneet puheen viivästymät, kielelliset ongelmat ja lukihäiriöt sekä heikentynyt kuulo tai muut aistipoikkeavuudet. Riskiä kielen kehityksen poikkeavuuteen lisää deprivaatio. Deprivaatio tarkoittaa lapsen fyysisen hoidon sekä sosiaalisten ja emotionaalisten virikkeiden riittämättömyyttä. Lisäksi siihen yhdistyy perheen sosiaalisemotionaaliset ongelmat, kasvuympäristön meluisuus sekä television runsas katseleminen ilman aikuisen läsnäoloa. (Korpilahti, ym. 2014, 52.)

4.2 Viivästynyt puheen kehitys

Kaksivuotiaan lapsen tulisi voida noudattaa sanallisia ohjeita arjen toistuvissa tilanteissa. Lapsen tulisi ilmaista itseään puheen avulla kolmeen ikävuoteen mennessä. Jos näin ei ole, voidaan lapsen puheenkehitystä pitää viivästyneenä. Viivästyneessä puheen kehityksessä on tyypillistä, että puheen kehitys alkaa nopeutua neljään ikävuoteen mennessä. Viivästynyttä puheenkehitystä voidaan tukea puheterapian keinoin, mutta erityisen tärkeää on sanoittaa arjen tilanteita ja toistaa tuttujen toimintojen ja asioiden nimiä. Viivästyneen puheenkehityksen kannalta on tärkeää, että lapsi kuulee puhetta ympärillään ja hän saa tukea vuorovaikutustilanteissa. Leikin ohella uudet kokemukset auttavat lapsen puheen kehitystä. (Heinämäki 2000, 54.)

Puheen ja kielen kehityksen viivästyminen alkaa tulla esiin lapsella ennen kahden ja puolen vuoden ikää. Jos lapsen puhe on niukkaa tai hyvin epäselvää vielä kolmevuotiaana, on hyvä käydä puheterapeutin luona konsultaatiokäynnillä, jolloin lapsen kielen ja puheen tila arvioidaan. Puheterapeutti arvioi lapsen puheen kehitystä ja ohjaa vanhempia tarvittavan tuen antamiseen. (Korpilahti, ym. 2014, 56.)

Kolmevuotiaan lapsen kielen kehitys on huolestuttavaa, mikäli lapsen sanavarasto on alle 30 tunnistettavaa sanaa eikä lapsi yhdistele sanoja lauseiksi. Huolta herättää myös, jos kolmevuotias lapsi ei kiinnitä huomiota toisten puheeseen, noudata annettuja sanallisia ohjeistuksia tai hän ei ymmärrä arjen puhetta. (Korpilahti ym. 2014, 50.)

4.3 Kielellinen erityisvaikeus

Kielellinen erityisvaikeus voidaan jakaa puheen tuottamisen ja puheen ymmärtämisen erityisvaikeuteen. Puheen tuottamisen vaikeudessa lapsella on vaikeus ilmaista itseään puheella. Ongelma näkyy myös äänteiden tuottamisen vaikeutena ja puheen sujumattomuutena. Lapsella on tällöin myös vaikeutta sanojen taivutuksessa, asioiden ja esineiden nimeämisessä, lauserakenteiden muodostamisessa ja kertovan puheen tuottamisessa. Puheentuottamisen vaikeus on riskitekijä mahdollisesti myöhemmin ilmeneville lukemis- ja kirjoittamisvaikeuksille. Puheen ymmärtämättömyys tuo lapselle vaikeuden oppia ymmärtämään ja käyttämään puhuttua kieltä vuorovaikutuksen välineenä. Lapsen on tällöin vaikeaa oppia uusia sanoja ja kieliopillisia rakenteita. Lisäksi lapsella on vaikeutta tuottaa kertovaa puhetta ja ymmärtää kysymyssanoja. Pienten lasten kohdalla on riski, että puheen ymmärtämisen erityisvaikeus jää huomaamatta. Kielellistä erityisvaikeutta esiintyy

tutkimusten mukaan 2-7 prosentilla lapsista. Eroavaisuus prosenttimäärässä selittyy sillä, että diagnosointia tehdään erilaisilla kriteereillä. Lapsi, jolla on kielellinen erityisvaikeus, on kehittynyt muilta kehityksen osilta normaalivaihtelun puitteissa ja ongelmaa ilmenee vain kielen ja puheen kehityksen osa-alueella. Varhaisiällä kielellisen kehityksen erityisvaikeutta on hankala diagnosoida ja yleensä luotettava diagnoosi saadaan vasta lapsen ollessa 3-4 -vuotias. (Korpilahti, ym. 2014, 52; Launonen 2010, 53.)

Kielellistä erityisvaikeutta kutsutaan myös nimellä dysfasia. Tutut rutiinit ja muuttumaton ympäristö auttavat dysfaatikkoa. Dysfaatikko oppii rutiinien kautta yhdistämään tuttuun toimintaan siihen liitetävän puheen. Kuvien käyttäminen arjessa auttaa dysfaatikkoa. Häntä voi ohjeistaa kuvien avulla toimimaan toivotulla tavalla ja hän voi myös itse tulla kuulluksi ja esittää toiveitaan kuvien kautta. (Heinämäki 2000, 54-55.)

Verbaalinen dyspraksia kuuluu puheen tuottamisen ongelmaan. Dyspraksiassa puhe on epäselvää puheeseen käytettävien liikesarjojen vaikeuden takia. Dyspraksinen puhe on lapsella äänteiden laajuudeltaan rajoittunutta ja ilmaisujen pidentyessä vaikeudet lisääntyvät. Pahimmissa tapauksissa lapsi ei pysty tuottamaan lainkaan ymmärrettävää puhetta. Dyspraksia aiheuttaa usein sen, että lapsi alkaa vetäytymään kommunikaatiotilanteista, ja se voi näyttäytyä lapsen käyttäytymisessä autismiin verrattavina piirteinä. (Korpilahti ym. 2014, 52, 54-55.)

4.4 Änkytys eli puheen sujumattomuus

Änkytys on puheen motorisen hallinnan vaikeus. Syy änkyttämiseen voi olla neurologinen tai elimellinen. Änkytykselle on ominaista puhevirran katkeaminen toistojen, venytysten tai lukkiutumisen takia. Puhevirran toistossa sanan alkutavu toistuu useaan kertaan. Venytys taas tarkoittaa äänteen pitkittymistä ja lukkiutuessa puhe katkeaa hetkeksi kokonaan tai siitä puuttuu jokin osa. Änkyttämiseen voi liittyä myös ylimääräistä liikehdintää sekä puhumiseen liittyvää jännittämisen ja ahdistuneisuuden tunteita. Änkytys alkaa tyypillisesti kahden ja neljän ikävuoden välillä eli samaan aikaan kun lapsi alkaa tuottaa puheessaan lauseita. Änkytys voi ilmentyä lapsen puheessa tietyissä tilanteissa tai se voi olla kausiluonteisesti. Normaaliin kielen kehitykseen kuuluva änkytys kestää noin pari kuukautta. Pojilla änkytystä tavataan puheessa useammin kuin tytöillä. Änkytys luokitellaan kuuluvaksi neurokognitiivisiin oppimis- ja kehitysvaikeuksiin. Lapsi tiedostaa oman änkyttämisensä varhaisessa vaiheessa ja sen seurauksena hän voi alkaa puhua kuiskaten tai tietoisesti rytmittäen puhettaan. Joskus lapsi jopa lopettaa puhumisen kokonaan änkytyksen seurauksena. (Heimo 2012, 226-231; Heinämäki 2000, 56.)

Änkytys jaotellaan lieväksi ja vaikeaksi änkytykseksi. Lievänä änkytys esiintyy silloin, kun puheen tavuista 3-9 prosenttia toistuu änkytyksenä ja ne ovat kestoaltaan enintään sekunnin pituisia. Lievässä änkytyksessä äänteiden venyminen on satunnaista ja siihen liittyvä ylimääräinen liikehdintä voi näkyä lapsen puhuessa esimerkiksi silmien sulkemisena, lisääntyneenä lihasjännityksenä tai suun vapinana. Vaikean änkytyksen tyypillisiä piirteitä ovat änkytyksen runsaus puheessa ja sujumattomien tavujen määrä on yli 10 prosenttia puhutuista. Änkytykset ovat tällöin kestoaltaan yli sekunnin mittaisia ja ne toistuvat puhuessa säännöllisesti. Vaikeasta änkytyksestä kärsivän lapsen puhe voi olla voimakkuudeltaan ja korkeudeltaan muuttuvaa, sillä lapsi pakottaa puhettaan jatkumaan tai lapsi voi puhua vain sisään hengittäessään. Vaikea änkytys voi tuntua lapsesta pelottavalta ja ahdistavalta ja se herättää lapsen vanhemmissa paljon huolta. (Heimo 2012, 232.)

Leikki-ikässä änkytystä esiintyy noin neljällä prosentilla lapsista. Leikki-ikäisillä lapsilla änkytys on yleensä lievä ja muutaman kuukauden kestävä. Se menee ohi itsestään. Änkytys on yleisempää pojilla kuin tytöillä. Änkytykselle on tyypillistä äänteiden, tavujen, sanojen ja fraasien toistot, pidennykset ja äännön pysähdykset. Änkytykseen voi liittyä näiden lisäksi voimakkaita tunteita ja puheeseen kuulumattomia liikkeitä. Änkytyksen syitä ei ole pystytty yksiselitteisesti osoittamaan, mutta änkytyksen on todettu olevan monen yhteistekijän summa ja perinnöllisyys on yksi siihen altistavista tekijöistä. (Korpilahti, ym. 2014, 54-55.)

Änkytyksestä kärsivä lapsi tarvitsee kuntoutumiseensa tukea niin vanhemmiltaan kotona kuin kasvattajilta päivähoitossakin. Kahden keski- ja rauhallisen keskustelutilanteet saavat usein lapsen puheen pysymään sujuvana. Kiireen tunne arjen tilanteissa taas lisää lapsen änkytyksen määrää. Rauhallinen puhetapa ja puheen vuorottelun korostaminen auttaa lapsen puheen sujuvuutta, ja se tarkoittaa käytännössä sitä, että oma puheenvuoro aloitetaan hieman viivästyneesti. Tämä antaa lapselle tunteen siitä, että häntä kuunnellaan ja kiirettä ei ole. Änkyttävän lapsen puhetta ei korjata ja kasvattajan tulee tarttua lapsen puhealoitteisiin sekä havainnoida lapsen mielenkiinnon kohteita. Kommunikoinnissa lapsen kanssa on hyvä käyttää yksinkertaisia ilmaisuja ja päivähoitossa voidaan hyviä kommunikointitapoja harjoitella yhdessä koko ryhmän kanssa. Puheen mallintaminen ja arjessa toistuvat laulut, lorut ja leikit ovat pienen lapsen kohdalla hyviä kuntoutuskeinoja änkytykseen. Mallintavassa puheessa korostuvat rauhallisuus, helppous ja ponnisteleminen. Siinä korostuu myös vuorottelu, joka poistaa kiireen tunnetta. Kasvattajien ja

vanhempien kannattaa vähentää lapselta kyselyä ja panostaa vuorovaikutuksessa kommentointiin lapsen mielenkiinnon kohteista. Tämä pienentää lapsen stressiä ja vaatimustasoa vuorovaikutustilanteissa. (Heimo 2012, 236-237.)

4.5 Äännevirheet

Pienillä lapsilla saattaa puheesta puuttua tiettyjä äänteitä. Pienen lapsen puheelle on ominaista, että joitain äänteitä hän pystyy käyttämään sanojen keskellä, mutta jättää ne pois sanan alusta. Lapsen puhe on tuolloin vasta kehitymässä ja puuttuvat tai virheellisessä paikassa käytetyt äänteet eivät suoranaisesti ole äännevirheitä. Nämä tyypilliset pienten lasten puheen tunnusmerkit poistuvat tavallisesti puheesta kouluikään mennessä. (Savinen & Kunnari 2012, 173-174.)

Varhaisessa puheen tuottamisessa lapselle on tyypillistä korvata k-kirjain t-kirjaimella. Yleisimmät äännevirheet ilmenevät lapsella vaikeutena tuottaa konsonantteja r, s ja l. Vain noin kolmannes kolmevuotiaista lapsista osaa lausua r-äänteen oikein, koska täsmällinen puheäänteiden muodostaminen on heille vielä haasteellista. Noin puolet kolmevuotiaista eivät pysty tuottamaan r-äännettä johtuen artikulaatioliikkeiden kypsyttymisestä. Tämä ei siis ole varsinainen äännevirhe. Näissä tapauksissa tilanne yleensä korjaantuu kuuteen ikävuoteen mennessä. Kuusivuotiailla äännevirheitä tai epäselvää puhetta tavataan enää vain 3-4 prosentilla lapsista. (Korpilahti, ym. 2014, 50, 54; Savinen-Makkonen & Kunnari 2012, 176.)

5 KIELEN KEHITYKSEN TUKEMINEN PÄIVÄKODISSA

5.1 Varhaiskasvatus

Varhaiskasvatusta voidaan toteuttaa eri muodoissa. Tavallisimmin varhaiskasvatus tapahtuu päiväkodissa, perhepäivähoidossa tai leikkitoiminnan muodossa. Varhaiskasvatuksessa toiminta on aina tavoitteellista ja suunnitelmallista. Sen tarkoituksena on tukea lasta hänen kasvuun, kehitystään ja oppimistaan edistään. Subjekttiivisen varhaiskasvatusoikeuden myötä jokaiselle lapselle tarjotaan mahdollisuus osallistua varhaiskasvatuksen palveluihin. (Opetushallitus 2019.)

Suomalainen varhaiskasvatus panostaa vanhempien ja varhaiskasvatuksen väliseen yhteistyöhön. Varhaiskasvatus nähdään koko elämää vahvistavana ja siihen valmistavana toimintana. Tämä muokkaa varhaiskasvatuksesta sosiaalipedagogisen kokonaisuuden yhdistäen hoidon, kasvatuksen ja opetuksen. Sosiaalipedagogisuus näkyy myös ryhmäkohtaisten sekä lasten yksilöllisten varhaiskasvatussuunnitelmien myötä. Oppiminen ja asioiden opettelu varhaiskasvatuksessa tapahtuu pääsääntöisesti leikin avulla. Varhaiskasvatuksessa lapsen mielenkiinnon ja lähikehityksen kohteet otetaan huomioon toiminnassa. Lasten kanssa toimivilta aikuisilta vaaditaan erityistä herkkyyttä lasta havainnoidessaan, jotta lapsi tulee aidosti kuulluksi ja nähdyksi. (Kronqvist & Kumpulainen 2011, 29.)

Suomessa varhaiskasvatus nähdään koko elämää vahvistavana ja siihen valmistavana toimintana. Tämä muokkaa varhaiskasvatuksesta sosiaalipedagogisen kokonaisuuden yhdistäen hoidon, kasvatuksen ja opetuksen. Sosiaalipedagogisuus näkyy myös ryhmäkohtaisten ja yksilöllisten varhaiskasvatussuunnitelmien myötä. Oppiminen ja asioiden opettelu varhaiskasvatuksessa tapahtuu pääsääntöisesti leikin avulla. (Kronqvist & Kumpulainen 2001, 29.)

Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen tilaston (33/2014) mukaan vuonna 2013 kunnallisessa tai yksityisessä päivähoidossa oli 229000 lasta, mikä tarkoittaa, että varhaiskasvatuksen piiriin kuuluu yhdestä kuuteen vuotiaista lapsista 63 prosenttia. Heistä 74 prosenttia oli päivähoidossa kunnallisissa päiväkodeissa. Alle yksivuotiaita kunnallisissa päiväkodeissa hoidettiin vuonna 2013 0,8 prosenttia ikäryhmästä ja kaksivuotiaista 52 prosenttia. (THL 2014.) Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen Lasten terveys, hyvinvointi ja palvelut

2018 tutkimuksen mukaan neljävuotiaista lapsista 62,1 prosenttia ovat säännöllisesti varhaiskasvatuksessa.

Työskentelyä varhaiskasvatuksessa ohjaavat paikalliset tai toimipaikkakohtaiset varhaiskasvatussuunnitelmat pohjautuvat valtakunnallisiin Varhaiskasvatussuunnitelman perusteisiin vuodelta 2018. Varhaiskasvatusta ohjaavia lakeja ja asetuksia ovat varhaiskasvatuslaki (540/2018), valtioneuvoston asetus varhaiskasvatuksesta (753/2018), laki lasten kanssa työskentelevien rikostaustan selvittämisestä (504/2002), opetus- ja kulttuuriministeriön asetus (772/2018) sekä lastensuojelulaki (417/2007). Nämä asiakirjat, lait ja asetukset takaavat lapsille heidän kasvuaan, kehitystään ja oppimistaan tukevan varhaiskasvatuksen, jossa toiminta perustuu suunnitelmallisuuteen ja tavoitteellisuuteen. (Finlex 2019; Opetushallitus 2015.)

5.2 Päiväkoti kielen kehitystä tukemassa

Valtakunnallisen varhaiskasvatussuunnitelman (2018) mukaisesti jokaiselle varhaiskasvatuksen piirissä olevalle lapselle laaditaan yksilöllinen varhaiskasvatussuunnitelma. Lapsen varhaiskasvatussuunnitelma asettaa pedagogisen toiminnan tavoitteet. Lapsen varhaiskasvatussuunnitelma laaditaan yhdessä lapsen huoltajan kanssa. Se takaa lapselle varhaiskasvatuksessa suunnitelmallisen ja tavoitteellisen kasvatuksen, opetuksen ja hoidon, jotka perustuvat lapsen etuun ja tarpeisiin.

Arjen toimintojen merkitys nousee Reunamon ja Salomaan (2014) julkaisun mukaan suureen rooliin pienten lasten kielen kehityksen tukemisessa päiväkodissa. Päiväkodin arki koostuu monien eri toimintojen muodostamasta jatkumosta, joka tyypillisesti pitää sisällään ruokailuja, ulkoiluja, perushoitotilanteita, leikkejä ja ohjattuja tuokioita. Kaikki nämä arjen toiminnot tukevat osaltaan lasten kielen kehitystä. Ruokailu mahdollistaa rauhallisen hetken yhteiselle vuorovaikutukselle ja sen myötä myös kielen kehityksen tukemiselle. Alle kolmevuotiaan lapsen perushoito vie suuren osan päivähoitossa vietetystä ajasta. Perushoitotilanteiden aikana tapahtuva kasvattajan ja lapsen välinen vuorovaikutus on tärkeää lapselle kielen kehitykselle. Näissä tilanteissa vuorovaikutus voi olla lapsen ja kasvattajan kahden keskistä tai useamman lapsen ja kasvattajan välistä vuorovaikutusta. Perushoitotilanteet ovatkin pienen lapsen kielen kehityksen kannalta arvokkaita hetkiä. (Reunamo & Salomaa 2014, 24-26.)

Lapsen kielen kehityksen tukemisessa tärkeä rooli on puheella, jota lapsi arjessa kuulee. Tukimuotoina kielen kehitykselle voi käyttää katselu- ja kuvakirjoja sekä muuta esineiden ja asioiden nimeämistä. Lukeminen tukee lapsen kielenkehityksen edistymistä. Lapselle on hyvä lukea niin kuvakirjojakin kuin sellaisiakin satuja, joissa ei ole kuvitusta. Lorut, riimit ja sanaleikit sopivat myös kielenkehityksen tukemiseen. Lapsi oppii kokemusten kautta uusia käsitteitä ja kahdenkeskiset hetket aikuisen kanssa ovat kielen kehityksen tukemisessa erityisen tärkeitä. Näitä hetkiä voi olla arjessa esimerkiksi pukemistilanteet tai nukkumaan käyminen. (Heinämäki 2000, 57.)

Puheen ja kielen kehityksen tukeminen varhaislapsuudessa koetaan erittäin tärkeäksi. Lapsi ja perhe saadaan ohjauksen, seurannan, tuen ja kuntoutuksen piiriin sitä nopeammin, mitä varhaisemmassa vaiheessa poikkeavuus kielen kehityksessä huomataan. Kielen kehityksen häiriöitä on jopa puolella lapsista jossain vaiheessa varhaislapsuutta. Ne ovat luonteeltaan yleensä lieviä. Päivähoidon ja neuvolan tulisi pystyä antamaan lievää tuen tarvetta vailla olevalle lapselle riittävä tuki kielen kehitykseen. Tuki toteutetaan yhdessä vanhempien kanssa. Lapsen tuen tarve voi olla tätä suurempi ja silloin on haettava tukea ja ohjausta erikoissairaanhoidon piiristä. Lapsen kokonaistilanteen kannalta on tärkeää huomioida lapsen ja perheen sosiokulttuurinen ympäristö, sillä kielelliset riskitekijät ovat usein kasautuneita ja on vaikeaa osoittaa vain yhtä kielellisen kehityksen ongelman syytä (Korpilahti, ym. 2014, 52, 55-56.)

Reunamon ja Salomaan (2014, 24) mukaan lasten vapaa leikki sisällä, ja ulkona vie ruokailun ohessa eniten aikaa alle kolmevuotiaiden lasten aamupäivissä. Heidän huomionsa mukaan vapaan leikin aikana kasvattajan ja lapsen välisen vuorovaikutuksen määrä jää usein vähäiseksi. Lapsen leikki muuttuu paljon ensimmäisten kolmen vuoden aikana. Alle yksivuotiaan leikkivälineet koostuvat lähinnä lapsen omasta ja äidin kehosta. Näiden avulla lapsi oppii kehon ja ympäristön hallintaa. Leikki pitää sisällään koskettelua, jäsenen liikuttelua ja katselua. Kasvattajan tulee laulella, loruilla ja jutella vauvaikäiselle. Vauvaikäinen tarvitsee kasvattajaa leikkiinsä. Yksivuotiaana leikki on itsenäistymistä ja tutkimista. Lapsi leikkii rinnakkaisleikkiä toisten lasten kanssa. Ristiriidat toisten lasten kanssa ovat yleisiä yksivuotiaiden kohdalla ja he harjoittelevat niiden sovittelua. Mieluisia leikkejä yksivuotiaalle ovat palloleikit, piilottelut, sormileikit ja lorut. Kasvattaja on tärkeä mallintaja toiminnalle ja sanallisten ohjeiden antaja. Kaksi- ja kolmevuotiaalla lapsella on vahva halu tehdä asioita itse. Hänen leikkitaitonsa kasvavat ja hän alkaa leikkiä toisten lasten kanssa.

Lapsen tunne-elämä ja sosiaaliset taidot vahvistuvat, mutta lapsi tarvitsee kasvattajalta apua välien selvittelyyn. (Reunamo & Salomaa 2014, 44.)

5.3 Kasvattajan rooli

Kasvattajalla on lapsen päivähoiton toteuttajana tärkeä pedagoginen rooli. Uusien taitojen opettamisen lisäksi se tarkoittaa lapsen auttamista ja hänen kasvuprosessinsa tukemista.

Erityistä herkkyyttä lasten tarpeiden ja toiveiden havainnoinnissa vaaditaan alle kolmevuotiaiden lasten kanssa toimivilta kasvattajilta. Näin voidaan varmistua, että lapsi tulee aidosti kuulluksi ja nähdyksi. Aikuinen voi tällöin havainnoida lapsen mielenkiinnon ja lähikohityksen kohteita ja saada ne osaksi päiväkodin arkea. Huolenpito, jota lapsi saa kasvattajalta voi välittyä lapselle ilmeiden, eleiden, puheen, vaikenemisen tai liikkeen kautta. Alle kolmevuotias lapsi on kasvattajasta riippuvainen jo siksi, että hänen terveytensä ja puhtautensa ylläpitäminen on kasvattajan huolehdittavana. (Kalliala 2008, 30-31; Kronqvist & Kumpulainen 2011, 29.)

Lapsi tarvitsee puheen ja kielen oppimiseen kasvattajan apua ja tukea. Kasvattaja voi parhaiten tukea kielen kehitystä puhumalla lapselle usein. Lapselle kohdennetun puheen tulee olla selkeää ja kokonaisia lauseita sisältävää. Lapsen kanssa vuorovaikutuksessa ollessa kasvattajan tulee osoittaa lapselle, että hänen sanomansa on tärkeää. Tähän päästään vastaamalla lapsen puheeseen sekä antamalla lapsen asettamiin kysymyksiin asiallisia ja oikeita vastauksia. Lapsen mahdolliseen virheelliseen puheeseen ei tarvitse puuttua ja lasta tulee muutenkin kuunnella keskeyttämättä häntä. (Hakamo 2011, 27.)

Kasvattajan on tärkeää huomioida kielellisen kehityksen vaikeudet arjen toiminnassa. Kasvattaja käyttämän kielen tulee olla selkeää, jossa ei käytetä lapselle vaikeita sanoja ja ilmaisuja. Lisäksi puheen tahti ei saa olla liian nopeaa. Lapselle esitettyjen kysymysten tulee olla sellaisia, joihin lapsen on mahdollista vastata. Lapselle on muistettava antaa tarpeeksi vastausaikaa. Lapselle annettavat ohjeet tulee ilmaista yksi kerrallaan. Puhetta tukevaa materiaalia voi käyttää asioiden selkeyttämiseksi. Lapsen ja aikuisen välinen vuorovaikutus on pidettävä keskustelunomaisena, vaikka lapsi ei pystyisikään ilmaisemaan itseään puheen avulla. (Heinämäki 2000, 53.)

Kasvattaja on helposti arjen tilanteissa enemmän vuorovaikutuksessa paljon puhuvan lapsen kanssa kuin puhumattoman. Tällöin paljon puhuva lapsi saa monipuolisten

vuorovaikutustilanteiden kautta enemmän harjaantumista taitojensa oppimisen tueksi. Puhumattomat tai vähän puhuvat lapset tarvitsisivat tällaista kielen kehityksen tukemista paljon puhuvia lapsia enemmän. Kasvattaja saattaa pitää paljon puhuvaa lasta iältään vanhempana kuin mitä hän oikeasti on. (Launonen 2010, 46.)

5.4 Pienryhmätoiminta

Toimiminen pienryhmissä auttaa muodostamaan päiväkodin arkeen rauhallisen ja positiivisen ilmapiirin. Pienryhmätoiminta päiväkodissa parantaa kasvattajan mahdollisuuksia kohdata lapsi yksilöllisesti. Pienryhmien toiminta perustuu lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan ja siinä yhdistyy hyvä tiimityöskentely ja tiimin yhteissuunnittelu. (Hollolan varhaiskasvatussuunnitelma 2019)

Varhaiskasvatuksen arjessa lapsiryhmä jakaantuu luonnostaan pienemmiksi ryhmiksi lasten mielenkiinnon kohteiden ja valitun tekemisen kautta. Vuorovaikutustilanteiden määrä pysyy pienryhmätoiminnassa helpommin hallittavalla tasolla. (Pihlaja 2018, 79-81.)

Alle kolmevuotiaiden varhaiskasvatusryhmässä pysyvyyttä pidetään erittäin tärkeänä. Kiinteät pienryhmät vastaavat lapsen tarpeeseen luoda suhde ensin yhteen aikuiseen. Pienryhmissä toimiminen takaa lapselle tilaisuuden tulla nähdyksi ja kuulluksi aikuisen havainnoimisen kautta. Aikuisen tekemä havainnointi lapsesta tuo esiin lapsen lähikehityksen osa-alueet ja kehitystarpeisiin osataan vastata oikea-aikaisesti. Lapselle pienryhmätoiminta luo turvaa ja ennakoitavuutta arkeen. Pienryhmän toiminta varhaiskasvatuksessa on tavoitteellista ja sen tavoitteet määräytyvät ryhmän ja sen jäsenten tavoitteista. (Järvinen & Mikkola 2015, 39-42.)

5.5 Oppimisympäristöt

Oppimisympäristönä pidetään usein tilaa tai paikkaa, missä oppiminen tapahtuu. Se voi kuitenkin olla myös esimerkiksi oppimista tukeva verkosto, toiminta tai yhteisö. Varhaiskasvatuksen psyykkisen, sosiaalisen ja fyysisen oppimisympäristön kokonaisuus koostuu asioista, joilla tuetaan lasten uusien taitojen oppimista, erilaisten ongelmien ratkaisemista ja uuden luomista. Oppimisympäristöjen kehittäminen on ollut aiemmin kovin aikuisjohtoista ja se on ulottunut vain tiettyyn organisaatioon. Lasten osaaminen on tärkeää ottaa huomioon oppimisympäristöjen kehittämisessä. Lapsilla on siinä asiantuntijuutta

käytännön toimijuuden kautta. Lapset voivat tuoda ideoitaan esiin esimerkiksi piirtämällä heitä miellyttävä oppimisympäristö ja aikuiset poimivat piirustuksista käytäntöön sopivia osioita.

(Kronqvist & Kumpulainen 2011, 45-46.).

Päiväkodissa lasten oppiminen perustuu siellä tapahtuvaan vuorovaikutukseen. Oppimisympäristöjen muokkautumiseen vaikuttavat vuorovaikutuksen molemmat osapuolet ja vaikka kasvattajalla on oppimisympäristön muokkaamisesta päävastuu, lasten hyvinvointia ja oppimista tukee parhaiten yhdessä luotu oppimisympäristö. (Raittila 2011, 66.) Päiväkodin tehtävänä on sosiaalisuuden edistämiseksi tukea lapsen yhteistoimintaa ja ystävyyssuhteita toisten lasten kanssa (Korpilahti, ym. 2014, 56). Kielelliset taidot ovat sosiaalisen kanssakäymisen kannalta tärkeitä ja kielellisesti lahjakkaat lapset pystyvät toimimaan ryhmässä paremmin kuin kielellisesti heikommat lapset (Launonen 2010, 46).

Jo alle kolmevuotiaalla lapsella on kyky huomioida ympäristönsä tunnekieltä. Lapsen kohtaaminen herättää lapsessa erilaisia tunteita ja ihanteellista olisi, että kasvattaja huomioi ja kohtaa lapsen huomioiden hänen yksilölliset tarpeensa. Kasvattaja voi vahvistaa lapsen perusturvallisuuden tunnetta kohdaten lapsen antaen tälle hyväksyntää ja läheisyyttä. Pieni lapsi tarvitsee enemmän kasvattajan apua, tukea ja läsnäoloa kuin isompi päiväkotikäinen lapsi. Alle kolmevuotias lapsi tarvitsee perusluottamuksensa vahvistumiseen ensin kiintymyssuhteen yhteen kasvattajaan ja sitten vasta useampaan. Kasvattajaa alle kolmevuotias lapsi tarvitsee jatkuvaa läsnäoloa psyykkisen hyvinvointinsa turvaamiseen ja päivähoitopäivästä selviytymiseen. (Mikkola & Nivalainen 2010, 20-21.)

Kasvattajat luovat lapselle toimintansa ja olemisensa kautta psyykkisen oppimisympäristön eli ilmapiirin, jossa lapsi kasvaa, oppii ja rakentaa käsitystä itsestään. Lapsi tarvitsee uusien asioiden opetteluun ja tutkimiseen paljon kasvattajalta saamaa rohkaisua ja kannustusta. Aikuisen herkkyys ottaa lapsen tunnetiloja huomioon on merkittävässä asemassa, sillä muuten lapsen mielenkiinnon kohteet, aloitteet ja tahto voivat jäädä huomioidmatta. Tärkeintä on kasvattajan läsnäolo sekä lapsen kanssa yhdessä kokeminen ja tekeminen. Lapsen kasvattajalta saama oikea-aikainen lohdutus ja pahan olon jakaminen auttaa lasta sietämään ja kohtaamaan erilaisia tunteita. Tämä edistää lapsen oppimista ja hyvinvointia sekä toimii stressin tunteen lievittäjänä. Lapsella stressi näyttäytyy muistin

heikkenemisenä, levottomuutena, tuskaisuutena ja keskittymättömyytenä. (Mikkola & Niivalainen 2010, 21-22.)

Päiväkoti-ikäiset lapset tarvitsevat turvalliselta tuntuvaan oppimisympäristön, jossa aikuisen ja lapsen välillä on näköyhteys. Näköyhteyden tärkeys korostuu etenkin alle kolmevuotiaiden lasten päiväkotiryhmässä, jossa lapsella on suuri tarve turvallisuustankkaukselle. Turvallisuustankkaus tarkoittaa lapsen hakeutumista kasvattajan lähelle ennen leikkiin ryhtymistä tai sen aikana. Kasvattajan tulee vastata turvallisuustankkaukseen ystävällisellä katseella tai halauksella. Näin lapsi voi palata leikkinsä pariin rauhallisin mielin tietoisena siitä, että kasvattaja on hänelle lähellä lapsen häntä tarvitessa. Myös ulkona kasvattajan ja lapsen näköyhteys on tärkeää, sillä kasvattajan poissaolo voi johtaa levottomaan ja epäsosiaaliseen leikkiin. (Kalliala 2008, 50-51.)

Rutiinit ja rituaalit ovat monille lapsille mieluisia niiden tuoman ennakoitavuuden ja luotettavuuden vuoksi. Strukturi tuo lapsen arkeen ympäristön, jossa lapsi voi kokeilla ja oppia uutta turvallisuuden tunteen vallitessa. (Launonen 2010, 45.)

5.6 Kasvatuskumppanuus kielen kehitystä vahvistamassa

Suomalainen varhaiskasvatus panostaa vanhempien ja varhaiskasvatuksen väliseen yhteistyöhön. Tämä kasvatuskumppanuus on kasvatushenkilöstön ja vanhempien välinen suhde, joka alkaa päiväkodin ensimmäisestä yhteydenotosta vanhempiin. Kasvatuskumppanuuden peruseriaatteet ovat kunnioitus, kuunteleminen, dialogisuus ja luottamus. Sen tarkoituksena on sitouttaa molemmat osapuolet tukemaan lapsen kasvua, kehitystä ja oppimista. Kasvatuskumppanuudessa voimavaroiksi yhdistyvät vanhemman kasvatusosaaminen, kasvatusvastuu ja oman lapsen tuntemus sekä kasvatushenkilöstön ammattitaito ja osaaminen. Kasvatuskumppanuus on tasavertainen suhde, mutta kasvatushenkilöstöllä on ammatillinen vastuu sen toteutumisesta. (Heikkilä, Välimäki & Ihalainen 2007, 31; Hololan kunnan varhaiskasvatussuunnitelma 2014; Kronqvist & Kumpulainen 2011, 29.)

Lapsen tarvitseman kielenkehityksen tuen kannalta on tärkeää, että vanhemmat ja päiväkodin henkilöstö arvioivat yhdessä lapsen puheen ja kielen kehitystä kasvatuskeskusteluissa (Savinainen-Makkonen & Kunnari 2012, 169). Vanhempien rooli on tärkeä kielen kehityksen tukemisessa. Alle kolmevuotiaiden lasten vanhempia tulee ohjata tukemaan aktiivisesti lapsen puheilmaisun ja sanavaraston kasvua ja koko kielellistä kehitystä.

Vanhemmat voivat tarvita lapsensa kielen kehityksen tukemiseen tarkentavaa tietoa ja ohjausta. (Korpilahti ym. 2014, 50, 56.)

6 OPPAAN KEHITTÄMISPROSESSI

6.1 Toiminnallisen opinnäytetyön tuotoksena opas

Valitsin opinnäytetyöni tyyliksi toiminnallisen opinnäytetyön, koska se vaikutti prosessina mielenkiintoiselta. Halusin saada aikaan jotain arkeen vaikuttavaa ja konkreettista. Tämän toiminnallisen opinnäytetyön tuotos valikoitui oppaaksi, joka liitettiin opinnäytetyön teoriaosuuden jatkoksi. Vilkan ja Airaksisen (2003, 51) mukaan toiminnallisen opinnäytetyön toteutustapoja on monia, mutta sen tuotoksena on aina jotain konkreettista. Yhteistä toiminnallisille opinnäytetöille on, että tavoiteltu päämäärä saavutetaan viestinnällisin ja visuaalisin keinoin.

Tärkeää toiminnallisissa opinnäytetöissä on valmistunut tuotos, mutta tuotos tarvitsee rinnalleen teoretiedon. Tuotos on mahdollista toteuttaa kokeilevalla tavalla, mutta teoriaosuuden tulee noudattaa kirjoitustyyliältään opinnäytetöille annettua tekstilajia. (Jääskeläinen, 2005, 63, 65.)

Opinnäytetyöprosessini alkoi syksyllä 2015. Olin yhteydessä opinnäytetyöni toimeksiantajan kanssa ja kävimme keskustellen läpi, millainen opinnäytetyö heidän arkeaan parhaiten palvelisi. Päiväkodissa oli huomattu alle kolmevuotiaiden lasten kielen kehitykseen tarvittavan tuen määrän kasvavan ja sitä ajan ilmiötä halusimme lähteä työstämään opinnäytetyöni kautta. Opinnäytetyöni valikoitui tyyliältään toiminnalliseksi ja tuotoksesta päätin tehdä selkeän ja arkeen sopivan oppaan.

Toimeksiantajan kanssa käydyn keskustelun jälkeen aloin tutustua pienen lapsen kielen kehitykseen erilaisten lähdemateriaalien kautta. Opinnäytetyöni oli tarkoitus olla mahdollisimman työelämäkeskeinen, joten keräsin tietopohjaa päiväkodin arkea vastaavaksi. Suunnittelin opinnäytetyöhöni sopivan teoriapohjan ja esittelin sen suunnitteluseminaarissa. Suunnitelmaseminaarin jälkeen työstin opinnäytetyöni teoriaosuuden käyttäen luotettavaksi todennettuja lähdemateriaaleja. Opinnäytetyöni teoriaosuus valmistui alkuperäisen aikataulun mukaisesti, mutta muuten opinnäytetyöni tekeminen jäi sivuun pitemmäksi aikaa.

Palasin aktiivisesti opinnäytetyöni pariin elokuussa 2019. Pitkän tauon jälkeen aloitin työskentelyn käyttämieni lähteiden tarkistamisella ja kirjoittamani tekstin

muokkaamisella. Opinnäytetyöni valmista osaa käsitellessäni huomasin teoriaosuudessa puutteita ja aloin etsiä niihin lisätietoa eri tietolähteitä hyödyntäen.

Opinnäytetyöni tuotoksena olevan oppaan suunnittelun aloitin teoriaosuuden ollessa lähes lopullisessa muodossa. Tarkoitukseni oli koota varhaiskasvatuksen arkeen sopiva opas, joka sopii opinnäytetyöni teoriaosuuteen jatkumoksi. Oppaaseen keräsin eri lähdemateriaaleja käyttäen tietoa kielen kehityksen tukemisesta päiväkodin arjessa. Oppaaseen päätyi arkisia aiheita päiväkodin arjesta. Nämä aiheet toteutuvat varhaiskasvatuksen arjen toimintoina ja parhaimmillaan tukevat pienen lapsen kielen kehitystä lapsen tarvitsemalla yksilöllisellä tavalla.

Oppaan tekstin kirjoitin muotoon, joka palvelee oppaalle suunniteltua kohderyhmää eli tässä tapauksessa päiväkodin henkilökuntaa. Oppaan tekstin muokkasin kohderyhmän lisäksi sisältöä, tavoitetta, viestintätilannetta ja tekstilajia vastaavaksi. Oppaan suunnittelussa huomioin sisällön lisäksi monia eri asioita, jotka vaikuttivat oppaan lopulliseen hyödynnettävyyteen. Oppaan muoto, koko, kuvitus ja hinta oli päätettävä ennen sen valmistumista. (Vilkkä & Airaksinen, 2003, 51.)

Helppokäyttöinen arkeen sopiva opas vastasi opinnäytetyöni tuotoksen osalta näihin edellä mainittuihin yleisiin vaatimuksiin. Oppaan aiheet valikoituvat jatkumoksi opinnäytetyön teoriaosuudelle vastaamaan varhaiskasvatuksen arkea. Jätin teoriaosuudessa käsittelemäni pienten lasten kielen kehityksen häiriöt pois oppaasta, koska opasta käyttää varhaiskasvatuksen ammattilaiset ja heille aiheet ovat jo ennestään tuttuja tai heidän on mahdollista etsiä nämä taustatiedot opinnäytetyöni varsinaisesta teoriaosuudesta. Samoin rajasin pois kielen kehitykseen liittyviä teemoja, kuten median ja liikunnan. Näistä aiheista löytyi jo monia valmiita opinnäytetöitä, jotka ovat kaikille saatavilla. Päätin jättää oppaasta pois myös konkreettiset esimerkit, koska Varhaiskasvatussuunnitelmien perusteiden (2018) mukaisesti toiminta suunnitellaan lasten ja lapsiryhmien omien mielenkiinnon kohteiden pohjalta. Siksi valmiit laulut tai sadut eivät palvelisi tässä varhaiskasvatuksen arkeen tarkoitettussa versiossa.

Pyysin työelämän edustajalta palautetta oppaaseen valitsemistani aiheista ja muokkasin oppaan sisältöä saamani palautteen mukaan. Tiivistin keräämäni teoretiedot oppaan tekstiksi sopivaan muotoon. Oppaan tekstien valmistuttua suunnittelin oppaaseen sopivista kuvista raakavedokset ja pyysin tuttavaani piirtämään kyseiset kuvat oppaaseeni. Tällä halusin varmistaa, että Vilkan ja Airaksisen (2003, 53) teoksessa mainittu tuotteen persoonallisuus ja yksilöllisyys toteutuisi.

Lopulta opinnäytetyöhöni liittyvä opas valmistui liitteistä tulostettavana versiona. Oppaan kooksi muodostui A4, jotta se olisi helppokäyttöinen ja selkeä. Opas käy hyvin kokonsa ja muotonsa puolesta käytettäväksi kansiomallisena.

6.2 Arviointi

Opinnäytetyöhöni pyysin palautetta työelämän edustajalta. Halusin kuulla työelämän edustajan mielipiteen opinnäytetyöni aiheesta, sisällöstä ja oppaaseen valikoiduista aiheista. Kävin työelämän edustajan kanssa keskustelun opinnäytetyöni aiheesta ja oppaan tarkoituksen mukaisuudesta. Työelämän edustajalta saamani palaute oli tyyliltään neuvovaa. Neuvovassa palautteessa palautteen antaja tekee keskustellen ehdotuksia ja tarjoaa vaihtoehtoja tekstin muokkaamiseksi (Svinhufvud 2016, 95).

Käydessämme keskustelun oppaan ulkoasu ei vielä ollut lopullisessa muodossa. Työelämän edustaja piti oppaan tekstiä selkeänä ja helppolukuisena. Hän antoi minulla muutamia oppaaseen liittyviä muokausehdotuksia. Esimerkiksi hän neuvoi minua vielä palaamaan Hollolan varhaiskasvatussuunnitelman pariin ja muokata oppaan tekstiä yhteensopivaksi sen kanssa. Työelämän edustaja antoi minulle myös neuvon jättää oppaasta konditionaali- ja muotoilumuodot pois, koska opas ohjaa toimimaan näin eikä vain anna vinkkejä, jos näin halutaan toimia. Näiden saamieni neuvojen kautta muokkasin oppaan tekstiä vastaamaan varhaiskasvatuksen arjen tarpeisiin.

Aikataulullisista syistä en kerännyt opinnäytetyöstäni laajempaa arviointia. Myös kirjallisen arvioinnin jätin pois aikataulujen asettamista syistä. Oppaan arvioimiseksi käytännössä

tarvitsisi pitempiketoisen arviointiajan, jotta olisi mahdollista huomata, onko se toimiva työkalu päiväkodin arkeen.

Omaa arviointia tein opinnäytetyöstäni ja tekemistäni valinnoista koko opinnäytetyöprosessin ajan. Suurimpana etuna ja haasteena oli päätökseni tehdä opinnäytetyö yksin. Etuna yksin tekemisessä oli, että pystyi tekemään opinnäytetyötäni oman aikatauluni rajoissa. Haasteena yksin tekemisessä oli, että opinnäytetyö jäi pitkäksi aikaa paikoilleen, jolloin toinen tekijä olisi voinut ohjata ja tsemrata prosessissa eteenpäin. Olin mukana työelämässä opinnäytetyön ollessa kesken ja se antoi mahdollisuuden opinnäytetyön arjen konkreettiseen näkökulmaan, mutta toisaalta se myös viivästytti aikataulullisesti opinnäytetyöni etenemistä.

7 POHDINTA

7.1 Luotettavuus ja eettisyys

Tämä opinnäytetyö on toteutettu eettisiä ohjeistuksia noudattaen. Opinnäytetyöprosessin aikana ei ole käsitelty tietosuojaan kuuluvia henkilötietoja. Opinnäytetyötäni varten hyödynsin tiedonhankinnassa korkeakoulukirjaston palveluita. Kokosin teoriapohjan opinnäytetyöhöni käyttäen tietoperustana painettuja teoksia sekä tunnettuja ja luotettavia Internet-sivustoja.

Huomioin lähdekritiikin on huomattavan aseman viestinnällisin keinoin toteutetussa toiminnallisessa opinnäytetyössäni (Vilkkä & Airaksinen 2003, 53). Valitessani lähdemateriaalia opinnäytetyöni teoriaosuutta varten selvitin lähteiden luotettavuuden. Lähteinä opinnäytetyössäni käytin mahdollisimman tuoreita julkaisuja. Rajasin lähteiden ikäjakautaman 2000luvulta vuoteen 2019. Lapsen kielen kehityksestä oli saatavilla runsaasti vanhempaa tietoa, mutta jatkuvan tutkimustyön ja uusiutuvien menetelmien takia jätin vuotta 2000 vanhemmat teokset käsittelemättä.

Lähdeviitteet ja lähdeluettelon merkitsin opinnäytetyöhöni annettujen ohjeistusten mukaisesti. Asianmukaiset viittaukset käytettyihin lähteisiin ovat tieteellisen käytännön mukaista kirjoittamista (Tuomi 2007, 146). Tarkistin palatessani uudelleen opinnäytetyöni pariin, että Internetistä aiemmin viitatut asiat löytyvät saman osoitteen alta edelleen ja korjasin asian, jos asia tai osoite oli muuttunut.

7.2 Opinnäytetyön merkitys ja hyödynnettävyys

Opinnäytetyöprosessia aloittaessani huomasin, että alle kolmevuotiaiden lasten kielen kehityksestä oli saatavilla vähemmän tutkimus- ja teorial tietoa, kun taas kolmesta kuuteen vuotiaiden lasten kielen kehityksestä. Alle kolmevuotiaiden lasten kielen kehitys edistyy hyvin yksilöllistä tahtia. Jokaiseen lapsen yksilölliseen kielen kehityksen vaiheeseen on tärkeää vastata oikealla tavalla.

Työelämässä varhaiskasvatuksessa olen huomannut, kuinka tärkeää on tukea pienten lasten kielen kehitystä, jotta lapselle on mahdollista toimia ryhmän jäsenenä. Lapsi tarvitsee kieltä pystyäkseen olemaan osallisena, oppimaan ja luomaan sosiaalisia suhteita muihin lapsiin ja aikuisiin. Tulevana sosionomina ja varhaiskasvatuksen opettajana haluan tukea

pienen lapsen kielen kehitystä mahdollisimman tehokkaasti ja monipuolisia keinoja käyttäen.

Sosionomi (AMK) tutkinto mahdollistaa työskentelyn hyvin monipuolisissa työtehtävissä ja kielen kehityksen tukeminen voi tulla vastaan muuallakin kuin varhaiskasvatuksessa toimimassa. Hyvä pohjatieto pieneen lapsen kielen kehityksen tukemisesta ja lähdevinkit auttavat, jos minun sosionomin ammatissa työskennellessä tarvitsee ohjata asiassa vanhempia tai toisia ammattilaisia.

Opinnäytetyöni on merkityksellinen, koska kielen kehitys on tärkeä osa lapsen kokonaiskehitystä. Kielen kehityksen myötä lapsi saa valmiudet monien muiden kehityksen osa-alueiden vahvistumiseen. Suurin osa suomalaisista lapsista osallistuu varhaiskasvatukseen ennen kouluikää, joten varhaiskasvatuksella on huomattava merkitys lapsen kehityksen tukemisessa. Varhaiskasvatuksessa on mahdollisuus antaa kielen kehityksen kannalta tärkeää tukea niille lapsille, jotka eivät saa tarvitsemaansa tukea muualta. Silti on muistettava, että jokainen lapsi tarvitsee kielen kehityksen tukea yksilöllisellä tavalla.

Opinnäytetyötäni on mahdollista hyödyntää varhaiskasvatuksen arjen tilanteissa. Varhaiskasvatukseen suunnattua tietoa ja materiaalia on saatavilla hyvin paljon, mutta sen löytäminen voi joskus olla hankalaa. Tämän opinnäytetyön tuotoksena syntynyt opasta on helppo käyttää arjen työkaluna pienten lasten kielen kehityksen tukemisessa. Opasta voi hyödyntää pienten lasten lisäksi myös kaksikielisten lasten suomen kielen oppimisen tukena.

Oppaan pohjalta olisi mahdollista lähteä kokoamaan toimintakaudelle yksikkö- tai ryhmäkohtainen kielen kehitykseen liittyvä vahvan tuen paketti. Silloin kielen kehityksen tuki kulisi johdonmukaisesti koko toimintakauden lapsen ja lapsiryhmän parhaaksi.

7.3 Jatkotutkimusaiheita

Jatkotutkimusaiheita tämän opinnäytetyön pohjalta voisi olla useita. Oppaassa esittelemiäni kielen kehityksen tuen muotoja olisi mahdollisuus käsitellä yksittäin ja syvemmin.

Tätä kautta varhaiskasvatuksen tietoinen kielen kehityksen tukeminen vahvistuisi entisestään.

Oppimisympäristöjen muokkaus kielen kehitystä tukevaksi kokonaisuudeksi vaikuttaa pienten lasten kielen kehitykseen. Opinnäytetyöni pohjalta tehtävä oppimisympäristön muokkaus kielen kehitystä tukevaksi kokonaisuudeksi olisi hyvä jatkotutkimusaihe. Tälle jatkotutkimusaiheelle olisi varattava tarpeeksi pitkä seurantajakso, jolloin konkreettisia tuloksia olisi mahdollista käsitellä työntuloksina.

Tämän opinnäytetyön tuotoksena olevaa opasta olisi mahdollista jatkossa muokata lasten perheille kotikäyttöön sopivaksi. Vanhemmille tarkoitettuun versioon voisi lisätä enemmän konkreettisia esimerkkejä eri osa-alueista. Oppaaseen liitettäisiin silloin esimerkkejä pienille lapsille sopivista lauluista, loruista, kirjoista ja leikeistä. Vanhempien käyttöön tarkoitettuun versioon olisi hyvä avata joitain varhaiskasvatukseen tarkoitetussa oppaassa ilmaantuvia sanoja.

LÄHTEET

Finlex. 2019. Ajantasainen lainsäädäntö. [viitattu 11.8.2019] Saatavissa: <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/>

Haataja, L. 2014. Lapsen normaali neurologinen kehitys ja tutkimus. Teoksessa Pihko, H., Haataja, L. & Rantala, H. (toim.) 2014. Lastenneurologia. Helsinki: Kustannus Oy Duodecim, 21-44.

Hakamo, M-L. 2011. Puhekuplia. Lapsen puheen ja kielellisen tietoisuuden kehittäminen. Saarijärvi: Lasten keskus.

Heikkilä, M., Välimäki, A-L. & Ihalainen, S-L. 2005. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet. Oppaita 56. Toinen painos. [viitattu 15.12.2015] Saatavissa: <http://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/77129/Varhaiskasvatussuunnitelmanperusteet.pdf?sequence=1>

Heimo, H. 2012. Änkytys. Teoksessa Kunnari, S. & Savinainen-Makkonen, T. (toim.) 2012. Pienten sanat. Lasten äänteellinen kehitys. Jyväskylä: PS-kustannus, 226-244.

Heinämäki, L. 2000. Varhaiserityiskasvatus lapsen arjessa. Jyväskylä: Tammi.

Hollolan kunnan varhaiskasvatussuunnitelma. 2019. [viitattu 12.8.2019] Saatavissa: <https://peda.net/hollolakarkola/varhaiskasvatus/hv/hv12a/hkv2>

Hujala, E., Puroila, A-M., Parrila, S. & Nivala, V. 2007. Päivähoidosta varhaiskasvatukseen. Vantaa: Edufin.

Järvinen, K. & Mikkola P. 2015. Oletko sä meidän kaa? Näkökulmia osallisuuteen ja yhteisöllisyyteen varhaiskasvatuksessa. Pedatieto Oy.

Jääskeläinen, P. 2005. Toiminnallisen opinnäytetyön tekstilajipiirteistä. Teoksessa Vanhanen-Nuutinen, L. & Lambert, P. (toim.) 2005. Hankkeesta julkaisuksi. Kirjoittaminen ammatikorkeakoulun ja työelämän kehityshankkeissa. Helsinki: Edita, 62-80.

Kalliala, M. 2007. Kato mua! Kohtaako aikuinen lapsen päiväkodissa? Helsinki: Gaudeamus Helsinki University Press.

Korpilahti, P., Arikka, H. & Wallden, T. 2014. Puheen- ja kielenkehityksen häiriöt. Teoksessa Pihko, H., Haataja, L. & Rantala, H. (toim.) 2014. Lastenneurologia. Helsinki: Kustannus Oy Duodecim, 46-58.

Kronqvist, E-L. & Kumpulainen K. 2011. Lapsuuden oppimisympäristöt. Eheä polku varhaiskasvatuksesta kouluun. Helsinki: WSOYpro Oy.

Kunnari, S. & Paavola L. 2012. Vuorovaikutus äänteellisen kehityksen perustana. Teoksessa Kunnari, S. & Savinainen-Makkonen, T. (toim.) 2012. Pienten sanat. Lasten äänteellinen kehitys. Jyväskylä: PS-kustannus, 57-64.

Laakso, M-L. 2012. Esikielellinen vuorovaikutus ja viestintä. Teoksessa Siiskonen, T., Aro, T., Ahonen, T. & Ketonen, R. (toim.) 2012. Joko se puhuu? Kielenkehityksen vaikeudet varhaislapsuudessa. Jyväskylä: PS-kustannus, 22-50.

Launonen, K. 2010. Vuorovaikutus –kehitys, riskit ja tukeminen kuntoutuksen keinoin. Helsinki: Kehitysvammaliitto ry.

Mikkola, P. & Nivalainen, K. 2010. Lapselle hyvä päivä tänään –näkökulmia 2010-luvun varhaiskasvatukseen. Vantaa: Pedatieto.

Opetushallitus. 2018. Varhaiskasvatuksen perusteet. [viitattu 24.8.2019.] Saatavissa: https://www.oph.fi/sites/default/files/documents/varhaiskasvatussuunnitelman_perusteet.pdf

Pihlaja, P. 2018. Ryhmä erilaisten lasten kasvun paikkana. Teoksessa Pihlaja, P. & Viitala, R. (toim.) 2018. Varhaiserityiskasvatus. Jyväskylä: PS-kustannus, 79-93.

Raittila, R. Varhaiskasvatuksen oppimisympäristö on lapsen arkea. Teoksessa Alila, K. & Parrila S. (toim.) 2011. Lapsen arki ja vuorovaikutus varhaiskasvatuksessa. Katsaus varhaiskasvatuksen väitöskirjoihin vuosilta 2006-2010. Oulu: Ediva, 57-68.

Reunamo, J. & Salomaa P. 2014. Kielellisen kehityksen tukeminen. Teoksessa Reunamo, J. (toim.) 2014. Varhaiskasvatuksen kehittäminen. Kehitystehtäviä ja ratkaisumalleja. Jyväskylä: PS-kustannus, 23-47.

Savinainen-Makkonen, T. & Kunnari, S. 2012. Diagnosoinnin haasteita. Teoksessa Kunnari, S. & Savinainen-Makkonen, T. (toim.) 2012. Pienten sanat. Lasten äänteellinen kehitys. Jyväskylä: PS-kustannus, 169-172.

Savinainen-Makkonen, T. & Kunnari, S. 2012. Äännevirheet ja niiden kuntoutus. Teoksessa Kunnari, S. & Savinainen-Makkonen, T. (toim.) 2012. Pienten sanat. Lasten äänneellinen kehitys. Jyväskylä: PS-kustannus, 173-188.

Siiskonen, T., Aro, T. & Lyytinen, P. 2012. Havainnointi, arviointi ja tutkimuksiin ohjaaminen. Teoksessa Siiskonen, T., Aro, T., Ahonen, T. & Ketonen, R. (toim.) 2012. Joko se puhuu? Kielenkehityksen vaikeudet varhaislapsuudessa. Jyväskylä: PS-kustannus, 121-136.

Svinhufvud, K. 2016. Kokonaisvaltainen kirjoittaminen. Tallinna: AS Pakett.

THL. 2014. Lasten päivähoito 2013. [viitattu 15.12.2015] Saatavissa: <https://www.julkari.fi/handle/10024/125389>

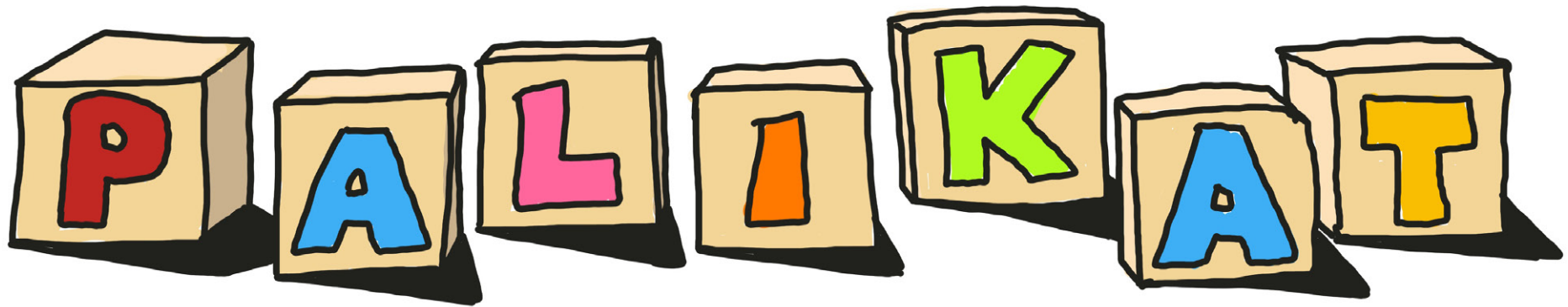
THL. 2019. Lasten terveys, hyvinvointi ja palvelut 2018. [viitattu 27.8.2019] Saatavissa: https://sampo.thl.fi/pivot/prod/fi/lth/lth2c/summary_lap-set1?alue_0=87869&mittarit_0=199594&mittarit_1=200287&mittarit_2=187202

Tuomi, J. 2007. Tutki ja lue. Johdatus tieteellisen tekstin ymmärtämiseen. Helsinki: Tammi.

Vilkka, H. & Airaksinen, T. 2003. Toiminnallinen opinnäytetyö. Jyväskylä: Tammi.

LIITTEET

PUHEEN

– OPAS ALLE KOLMEVUOTIAAN LAPSEN KIELEN KEHITYKSEN TUKEMISESTA PÄIVÄKODIN ARJESSA

Jenni Järvinen
Lahden ammattikorkeakoulu
2019

SISÄLLYSLUETTELO

JOHDANTO	1
KIELEN KEHITYS ALLE KOLMEVUOTIAANA	2
TUKEA KIELENKEHITYKSEEN	3
VUOROVAIKUTUS JA PIENRYHMÄTOIMINTA	4
KUVAT	5
LAULUT JA LORUT	6
KUVAKIRJAT JA SADUT	7
LEIKKI	8
KÄYTETYT LÄHTEET	9
HYÖDYLLISIÄ NETTIVINKKEJÄ	9

Oppaan tekijä:

Jenni Järvinen

Lahden ammattikorkeakoulu

2019

Taitto ja kuvitukset: Olli Järvinen / Shaky Nut Oy

JOHDANTO

Tämän oppaan myötä toivotan kaikki teidät varhaiskasvattajat tukemaan pienten lasten kielen kehitystä! Tehdään se tietoisesti osana varhaiskasvatuksen arkea.

Kielen kehitys mahdollistaa lapselle uusien asioiden oppimisen ja sosiaalisten taitojen karttumisen. Kielen kehityksen tueksi lapsi tarvitsee hyvää vuorovaikutusta sekä turvallisen ja virikkeellisen oppimisympäristön.

Varhaiskasvatuksen arki on täynnä toimintoja, jotka mahdollistavat lapsen kielen kehityksen vahvan tukemisen. Silti tekemällä tietoisesti, mikä pienen lapsen kielen kehityksen kannalta on tärkeää, voimme vieläkin vahvistaa lapsen saamaa arjen tukea.

**MUKAVIA VUOROVAIKUTUKSELLISIA
HETKIÄ KIELEN KEHITYKSEN TUKEMISEN
PARISSA!**

KIELEN KEHITYS ALLE KOLMEVUOTIAANA

Lapsen kielen kehitys etenee nopeasti kolmen ensimmäisen ikävuoden aikana.

Kielen kehitys alkaa vastasyntyneen vuorovaikutuksesta häntä hoitavan aikuisen kanssa. Vauvan ilmeet, eleet ja ääntely ovat ensimmäisiä kommunikoinnin välineitä. Tähän vastaamalla kehittyy varhainen vuorovaikutussuhde. Vahvalla varhaisella vuorovaikutuksella on myönteinen vaikutus lapsen myöhempiin kehitysvaiheisiin.

ÄTTÄ!
POPPA
ÄITI
TULE
KATO
TUTTI
KIIKKAA
ISI
EI
AUTO

Vuoden ikäisen lapsen puhe sisältää yksittäisiä sanoja ja hän tunnistaa oman nimensä. Yhden ikävuoden jälkeen alkaa lapsen sanavaraston nopean kasvun vaihe. Tässä vaiheessa lapsi ymmärtää puhuttua kieltä enemmän kuin pystyy sitä itse tuottamaan.

Kaksivuotiaana lapsen sanavarasto käsittää keskimäärin 250 sanaa ja sanavarasto laajenee jopa kymmenen sanan päivävauhdilla.

Kolmen vuoden iässä lapsi osaa jo muodostaa pieniä lauseita ja hän ilmaisee itseään sanallisesti. Lapsi alkaa taivuttaa tutut sanat kieliopillisesti oikein, mutta puheessa saattaa vielä kuulua lapsen omia taivutustapoja. Kolmevuotiaan lapsen puheelle on tyypillistä runsas verbi- ja substantiivien käyttö. Kolmevuotias käyttää puheessaan kielto-, käsky- ja kysymyslauseita.

TUKEA KIELEN KEHITYKSEEN

Aikuisen arkipuheen tarkoituksena on mallintaa ja laajentaa lapsen tuottamaa puhetta. Pienen lapsen kanssa on tärkeää jutella siitä, mitä joku tekee tai mitä tapahtuu seuraavaksi. Pienelle lapselle annetaan puhemallia toistaen lapsen tuottamia sanoja, mutta lasta itseään ei pakoteta sanomaan.

Arjen tilanteissa pienen lapsen kanssa lasketaan, luokitellaan, opetellaan nimiä sekä harjoitellaan käsitteitä.

PIENEN LAPSEN KIELEN KEHITYSTÄ TUETAAN

- arjen sanoittamisella
- asioiden nimeämisellä
- luomalla oppimisympäristöön säännöllinen arkirytm
- ohjaamalla lasta lyhyillä ja selkeillä ohjeilla
- toimimalla tutuilla säännöillä
- tarjoamalla virikkeitä
- järjestämällä oppimisympäristöön kuvilla varustetut paikat tavaroille
- vastaamalla jokaisen lapsen yksilölliseen kielen kehityksen vaiheeseen

ROHKKAISU JA
POSITIIVISEN
PALAUTTEEN
ANTAMINEN

KEHUMISTA
JOKAISEEN
PÄIVÄÄN

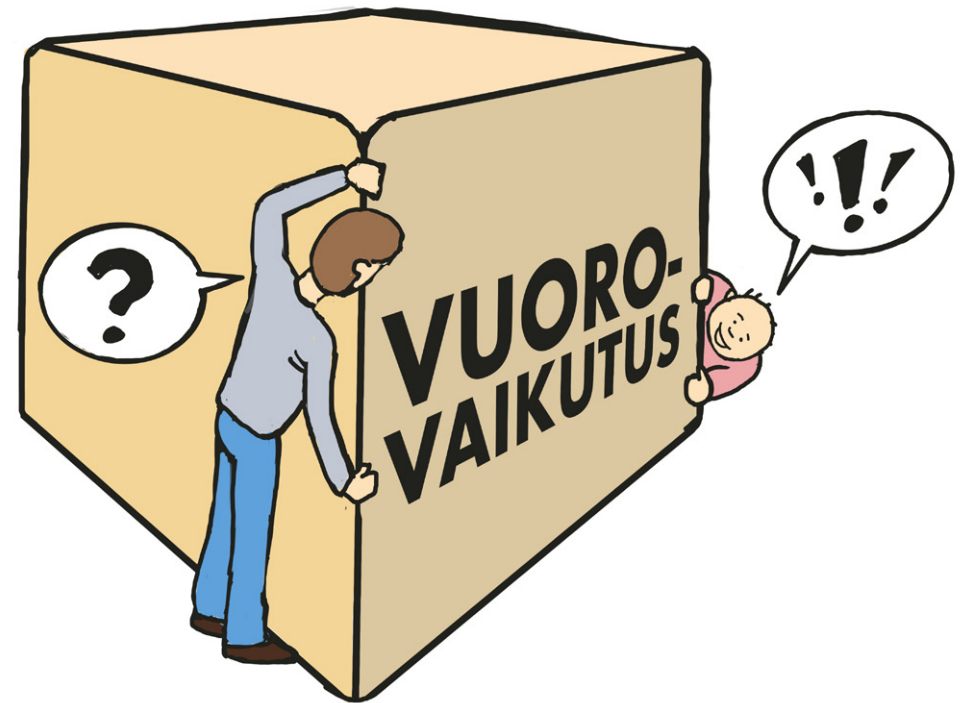
VUOROVAIKUTUS JA PIENRYHMÄTOIMINTA

Vuorovaikutus antaa lähtökohdan kielen kehitykselle. Hyviä vuorovaikutustilanteita aikuisen ja lapsen välillä on mahdollista toteuttaa kaikissa arjen tilanteissa.

Pienryhmätoiminta tukee aikuisen ja lapsen välisen vuorovaikutuksen syntymistä. Pienryhmätoiminta mahdollistaa positiivisen ja rauhallisen ilmapiirin. Pienryhmässä lapsi kohdataan yksilöllisesti ja hän tulee kuulluksi. Lapsen osallisuus vahvistuu pienryhmätoiminnan myötä.

HYVÄÄN AIKUISEN JA LAPSEN VÄLISEEN VUOROVAIKUTUKSEEN TARVITAAN

- kiireettömyys
- myönteisyys
- lapsen kunnioitus ja arvostus
- kehua ja kannustusta
- katsekontakti lapseen
- kyykistyminen lapsen tasolle
- käytössä lapsen ymmärtämät sanat ja selkeät lauseet

*HUOM! AIKUISEN HYMYILY VUOROVAIKUTUS-
TILANTEESSA TUO LAPSELLE TURVALLISUUDEN
TUNNETTA JA KASVATTAAP LAPSEN VOIMAVAROJA.*

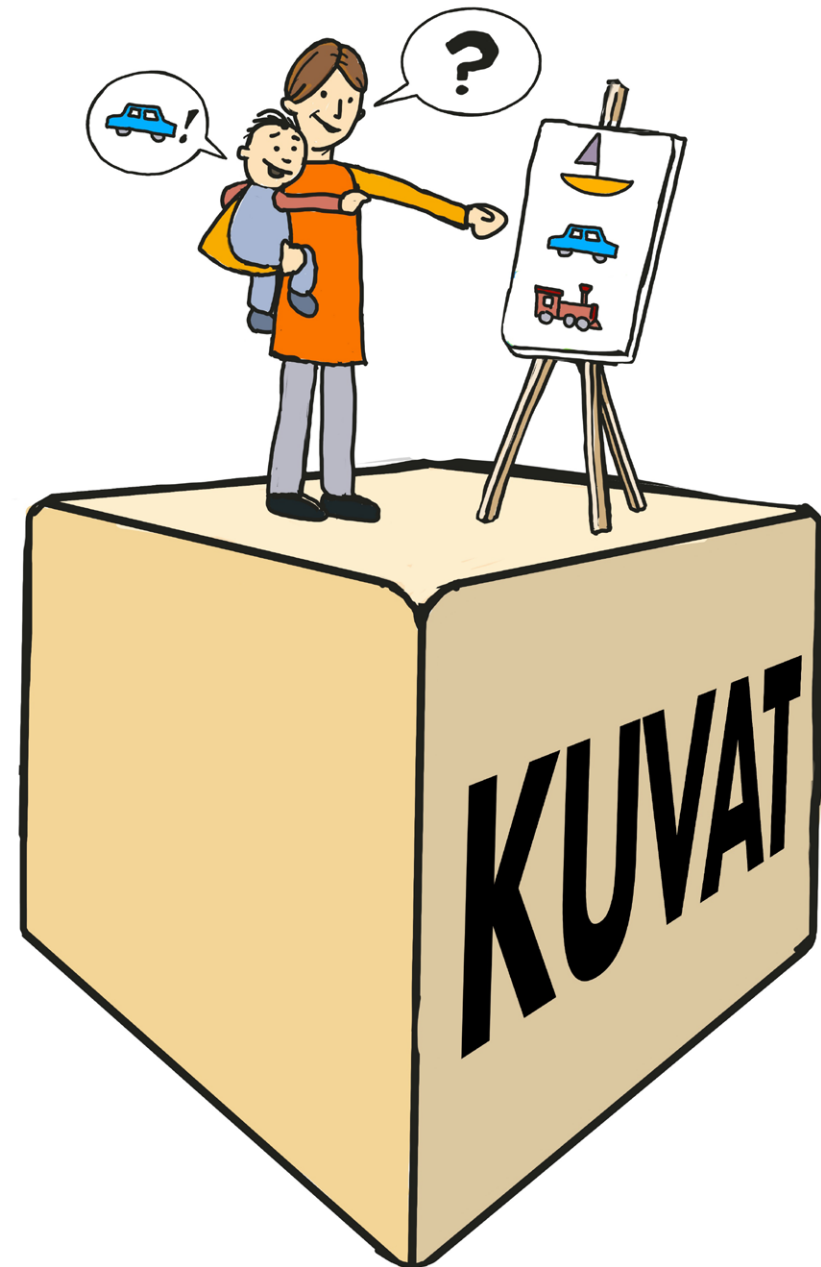
KUVAT

Alle kolmevuotiaiden lasten varhaiskasvatusryhmässä kuvien käyttö auttaa lasta oppimaan ja toimimaan arjen tilanteissa.

KUVIA KÄYTETÄÄN KIELEN KEHITYKSEN TUKENA ALLE KOLMEVUOTIAILLE LAPSILLE

- päivärytmin hahmottamiseen
- leikkikarttaan
- lauluihin ja loruihin
- arjen tilanteiden ohjeistukseen
- tunteiden nimeämiseen

Kuvat voivat olla itse piirtämiä, valokuvia tai valmiita tulostettuja kuvia. Kuvia käytetään arjessa kaikkien pienten lasten kanssa.

LAULUT JA LORUT

Laulaminen tukee lapsen kokonaiskehitystä ja auttaa lasta oppimaan. Laulujen ja lorujen myötä lapsi oppii sanarytmejä, jotka tukevat kielen kehitystä. Lisäksi yhteislaulut tukevat lapsen yhteisöllisyyttä ja ryhmään kuuluvuuden tunnetta.

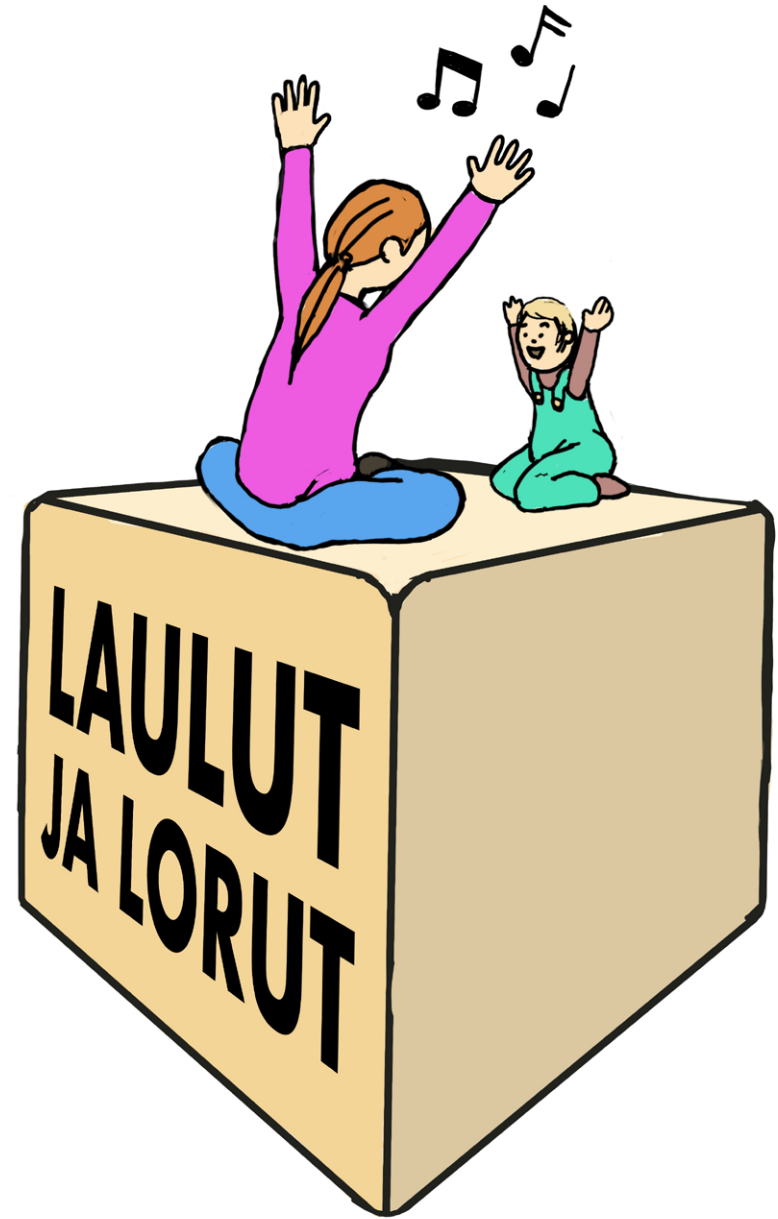
Pienelle lapselle laulut ja lorut kuuluvat arjen eri tilanteisiin. Lapselle tärkeitä ovat unilaulut sekä hoitotilanteisiin sopivat helpot ja lyhyet laulut ja lorut. Spontaanit ja itsekeksityt laulut kuuluvat pienten lasten leikkitilanteisiin ja niihin aikuisen tulisi lähteä mukaan.

PIENTEN LASTEN KANSSA KÄYTETTÄVIEN LAULUJEN TULEE OLLA

- helppoja
- lyhyitä
- vähäsanaisia, jolloin lapselle tulee "minä osaan" -tunne
- toistuvia eli sama laulu loruna, lauluna, liikkumalla ja soittamalla
- osana arkea

POSITIIVINEN
ILMAPIIRI!

VAIN
MUUTAMA
LAULU JA
LORU
KERRALLAAN,
LISÄTÄÄN
MÄÄRÄÄ
PIKKUHILJAA

KUVAKIRJAT JA SADUT

Kirjat ja sadut kuuluvat pienten lasten arjen eri tilanteisiin. Kirjan lukeminen pienelle lapselle rikastuttaa hänen sanavarastoaan ja edistää lapsen kielen kehitystä. Kirjoja ja pieniä satuja hyödynnetään perushoitotilanteissa, vapaan leikin aikana ja toimintatuokioissa. Pienen lapsen kanssa voi tutustua kirjan tarinan lisäksi sen ulkoasuun.

PIENEN LAPSEN KANSSA LUETTAVAKSI SOPII KIRJA, JOSSA ON

- lyhyt teksti
- arjesta tai muista tutuista aiheista kertova aihe
- selkeät kuvat
- avattavia luokkuja tai muita liikuteltavia osia

Kirjoja luetaan pienen lapsen kanssa keskustelevalle tyylillä. Samalla osoitetaan ja nimetään kirjassa esiin tulevia asioita ja esineitä. Kirjojen tarinoita ja satuja elävöitetään käymällä niitä läpi käsinukkejen tai pöytäteatterin avulla. Pieni lapsi kiinnostuu usein myös aikuisen oman äänen vaihteluista.

LEIKKI

Leikkiä pidetään lapsen tärkeänä kehitystehtävänä. Leikki kehittää lapsen sosiaalisia, psyykkisiä ja fyysisiä ominaisuuksia. Arjessa lapselle mahdollistetaan riittävästi aikaa leikille. Aikuisella on aktiivinen rooli pienten lasten leikissä.

Aikuinen lisää lapsen turvallisuuden tunnetta olemalla leikin aikana läsnä. Aikuinen ohjaa ja rikastuttaa leikin kulkua. Leikin on tarkoitus näkyä oppimisympäristössä.

Alle kolmevuotias lapsi tutustuu leikin kautta omaan kehoon, tilaan ja tavaroihin. Leikin aikana pieni lapsi mallioppii aikuisen ja toisten lasten toimintaa seuraamalla.

KIELEN KEHITYSTÄ TUKEVIA PELEJÄ JA LEIKKEJÄ

- muistipelit
- lottopelit
- Kim-leikki kuvia käyttäen
- arjen toimintoja muistuttavat leikit, roolileikit
- leikit, joissa toteutuu vuorovaikutus, sanoittaminen ja nimeäminen

KÄYTETYT LÄHTEET

Hollolan varhaiskasvatussuunnitelma. 2019.

Saatavissa: peda.net/hollolakarkola/varhaiskasvatus/hv

Koivunen, P-L. 2009. Hyvä päivähoito – Työkaluja sujuvaan arkeen.

Jyväskylä: PS-kustannus.

Koivunen, P-L & Lehtinen, T. 2015. Kasvu kiikarissa – Havainnoinnin käsikirja kasvattajille. Jyväskylä: PS-kustannus.

Kunnari, S. & Savinainen-Makkonen, T. (toim.) 2012. Pienten sanat – Lasten äänteellinen kehitys. Jyväskylä: PS-kustannus.

Opetushallitus. 2018. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet.

Saatavissa: www.oph.fi

Paasolainen, T. 2009. Pienestä laulusta iso ilo – uusia lastenlauluja virikkeitä musiikkihetken suunnitteluun. 2. painos. Helsinki: Printel.

Ruokonen, I., Rusanen, S. & Välimäki, A-L (toim.) 2009. Taidekasvatus varhaiskasvatuksessa – Iloa, ihmettelyä ja tekemistä. Helsinki:

Terveysten ja hyvinvoinnin laitos.

HYÖDYLLISIÄ NETTIVINKKEJÄ

www.avainsaatio.fi

www.aivoliitto.fi

viitotturakkaus.fi

www.kuuloavain.fi

papunet.net

www.mll.fi

www.otakoppi-ohjelma.fi